

Lokale ontwikkelingsstrategie LEADER 3 Noord Overijssel

2015-2020

Liaisons Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale

oktober 2015

Contactgegevens LAG Noord Overijssel i.o.:

Voorzitter a.i.: dhr. L.V. Elfers
Tel: 06 53717908
Mail: leo.elfers@gmail.com

Penvoerder: Jan Boxum, coördinator a.i.
Postadres: p.a. gemeente Steenwijkerland
Postbus 162
8330 AD STEENWIJK
Tel: 0521 538748
Mob: 06 13517347
Mail: jan.boxum@steenwijkerland.nl

Inhoudsopgave

Deel 1 Beschrijving Lokale Ontwikkelingsstrategie

1. Totstandkoming Ontwikkelingsstrategie	6
1.1 <i>Wie zijn we?</i>	6
1.2 <i>Totstandkoming LOS en LAG Noord Overijssel.</i>	6
1.3 <i>Gebiedsbijeenkomsten voor de bottom up totstandkoming van onze toekomstige strategie</i>	7
2. Het gebied	9
2.1. <i>Gebiedsbegrenzing</i>	9
2.2 <i>Onderlinge verbondenheid in een relatief groot gebied.</i>	10
2.3 <i>Gebiedsanalyse LEADERgebied Noord Overijssel .</i>	11
3. Strategie	15
3.1 <i>Strategie, thema's en algemene doelstellingen</i>	15
3.2 <i>Meetbare doelstellingen per cluster</i>	16
4. Activiteitenplan	22
4.1 <i>Algemeen</i>	22
4.2 <i>Onze werkvormen</i>	22
4.3 <i>Bestuur en organisatie</i>	23
4.4 <i>Samenwerking met andere LEADERgebieden</i>	23
4.6 <i>Communicatie</i>	23
4.7 <i>Administratie</i>	24
5. Organisatie	25
5.1 <i>Positie, taken en bevoegdheden LAG</i>	25
5.2 <i>Profiel en samenstelling LAG</i>	25
5.3 <i>Organisatie van de uitvoering</i>	27
6. Financiering	309
6.1. <i>Inleiding</i>	309
6.2. <i>Uitgangspunten financiële tabel</i>	309
6.3. <i>Cofinanciering overheden</i>	31
6.4. <i>Begroting, kosten per submaatregel</i>	321
6.5. <i>Totaaloverzicht inzet middelen over submaatregelen.</i>	32
6.6. <i>Budgetverdeling van submaatregel 2 over de clusters:</i>	33
6.7. <i>Tussentijdse bijstelling</i>	332

Deel 2 Reglement LAG

7. Interne organisatie LAG	343
7.1. <i>LAG werkwijze en verantwoording</i>	343
7.2. <i>Selectiecriteria en -procedure voor steunaanvragen bij de LAG</i>	343
7.3. <i>Monitoring</i>	354
7.4. <i>Effectmeting en evaluatie</i>	354

Bijlagen

Bijlage 1: deelnemers gebiedsbijeenkomsten	365
Bijlage 2 a: kernen en gebieden van Leadergebied Noord Overijssel	387
Bijlage 2 b: deelkaarten gemeenten Zwolle en Kampen van uitgesloten Leadergebied	
Bijlage 3: concept Huishoudelijke reglement van de LAG	10
Bijlage 4: scoretabel met criteria voor beoordeling projecten door LAG	

1. TOTSTANDKOMING ONTWIKKELINGSSTRATEGIE

Met trots presenteren wij u hierbij de Lokale Ontwikkelingsstrategie voor het LEADERgebied Noord Overijssel. Als Lokale Actie Groep LEADER willen we in de periode 2015-2020 initiatieven op gang brengen die bijdragen aan een sterk en leefbaar platteland. Samen met de inwoners uit ons gebied hebben we nagedacht over de speerpunten voor de komende jaren. Tijdens speciaal georganiseerde gebiedsbijeenkomsten hebben we met elkaar onze dromen gedeeld over de toekomst van ons gebied. Wat vinden we nu echt belangrijk en waar gaan we ons de komende jaren voor inzetten. Opmerkelijk was dat we in tegenstelling tot voorgaande jaren niet meer willen inzetten op “stenen stapelen” maar dat we veel meer zien in het leggen van verbindingen tussen overheid, ondernemers, onderwijs en de mensen in het gebied. Jongeren in het landelijke gebied gaan ons helpen om onze dromen te verwezenlijken. Door tijdens hun onderwijsprogramma in te spelen op thema’s die spelen op het platteland hopen we tot prachtige projecten te komen die bijdragen aan onze economie en leefbaarheid. Elkaar meer vinden, elkaar helpen in de opgaven maar vooral kansen die liggen in ons prachtige gebied.

1.1 Wie zijn we?

Wij zijn de Lokale Actie Groep LEADER Noord Overijssel (hierna LAG): een samenvoeging van twee bestaande LEADERgebieden tot 1 nieuw LEADERgebied (Noordoost Overijssel en Noord West Overijssel) inclusief Zwolle en Kampen. Dit nieuwe LEADERgebied is in 2014 tot stand gekomen. In dat jaar kregen de toenmalige LEADERgebieden (periode 2007-2013) de opgave om tot een herindeling te komen. Landelijke besluitvorming en minder geld voor LEADER binnen POP 3 dwong ons tot andere keuzes. Op verzoek van Gedeputeerde Staten hebben de toenmalige voorzitters, samen met hun Plaatselijke Groepen, bekeken op welke wijze we onze bestaande gebieden opnieuw konden herindelen. De Plaatselijke Groepen vanuit de LEADER 2 periode, Noordwest Overijssel en Noordoost Overijssel, hebben van nature al een gezamenlijke band binnen de Regio Zwolle op het gebied van economische samenwerking. Vanwege deze samenhang lag het voor de hand om met elkaar te gaan samenwerken in één LEADERgebied. Richtinggevend daarbij waren de uitgangspunten die voor de nieuwe LEADERgebieden gaan gelden: herkenbare congruente gebieden waarvoor draagvlak bestaat in het gebied en die ook aansluiten bij de kaders van het POP 3 programma. Vanuit deze bestaande contacten is ook verbinding gezocht met vertegenwoordigende partijen uit Zwolle en Kampen (met uitzondering van de beide steden die groter zijn dan 30.000 inwoners), een regio die binnen POP 2 nog geen LEADERgebied was. Deze contacten leidden al gauw tot een gevoel dat we samen dit proces in moesten gaan. We herkenden bij elkaar gemeenschappelijke opgaven en ambities voor een vitaal landelijk gebied.

1.2 Totstandkoming LOS en LAG Noord Overijssel.

Vanuit de ervaringen uit de twee bestaande LEADERgebieden met de LEADERmethode, zagen we enkele ontwikkelingen op ons afkomen die ons inspireerden om vanuit LEADER 2 door te ontwikkelen naar LEADER 3: De provincie stopte met gebiedsgericht werken (Investeringsbudget Landelijke Gebied 2007-2013) waardoor gecoördineerde ontwikkeling vanuit de overheid voor het landelijk gebied voor een belangrijk deel wegviel. En we zien dat zich een aantal gebiedsopgaven aandient waarbij de overheid bewust meer verantwoordelijkheid neerlegt bij de ondernemers en bewoners van het gebied. Dat geldt onder meer voor de toekomst van het Nationaal Landschap IJsseldelta, en het Nationaal Park Weerribben Wieden. In beide gebieden vindt een transitieproces plaats waarbinnen deze nieuwe verantwoordelijkheid een vorm moet krijgen in een nieuwe gebiedsorganisatie met bijbehorende verdienmodellen. Zo wordt in de IJsseldelta met 25 partners uit het gebied gewerkt aan de nieuwe vorm van gebiedsontwikkeling. En in Noordwest Overijssel moet een nieuw organisatie-model worden gevonden voor het Nationaal Park Weerribben-Wieden waarbij de verantwoordelijkheid bij gebiedspartners komt te liggen. In zijn algemeenheid zien we dat gemeenten inwoners stimuleren meer eigen initiatief te tonen bij het ontwikkelen van plannen voor hun leefomgeving. Dergelijke processen geven een omslag in het denken en werken binnen gebiedsontwikkeling. We gaan van subsidiëren naar investeren en van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie. We zien dat gebiedspartijen en particulieren ontstaan om deze opgaven op te pakken. En

LEADER kan daarbij helpen. Het is daarin een goed instrument: het initiatief ligt bij de gebiedspartners, de overheid faciliteert en ondersteunt en heeft in dit proces daardoor een andere rol dan voorheen.

In het najaar van 2014 heeft de provincie Overijssel de LEADERgebieden die zich wilden voorbereiden, in staat gesteld om een Lokale Ontwikkelingsstrategie op te stellen. Daarvoor stelde zij een bijdrage van € 20.000 beschikbaar. De gemeente Steenwijkerland kon als subsidieaanvrager fungeren en wilde bij de besteding daarvan faciliteren. Wij hebben voor het proces de ondersteuning ingeroepen van adviesbureau ETC die ons met name heeft bijgestaan bij het organiseren van gebiedsbijeenkomsten en heeft ons van advies voorzien bij het opstellen van deze Lokale Ontwikkelingsstrategie (hierna LOS).

Vanuit deze context hebben we vanaf de zomer 2014 een proces in gang gezet om gezamenlijke gebiedsopgaven te benoemen die met LEADER aangepakt kunnen worden. Ook hebben we nagedacht hoe we dat willen aanpakken en vorm gaan geven.

1.3 Gebiedsbijeenkomsten voor de bottom up totstandkoming van onze toekomstige strategie

De uitdagingen voor de toekomst maken het noodzakelijk dat we niet meer 'doen wat we altijd deden', want dan 'krijgen we wat we altijd kregen'. We wilden een nieuwe LOS ontwikkelen die gedragen wordt door de streek. We hebben daarvoor brede gebiedsbijeenkomsten georganiseerd en door het gebruik van nieuwe werkvormen (geïnspireerd door de U theory) hebben we de bevolking gevraagd om op een andere manier naar hun eigen gebied te kijken. Op deze manier is er een LOS ontstaan waar veel gebiedsactoren zich in kunnen vinden en waarvoor mensen zich ook echt willen inzetten. Voor deelname aan deze gebiedsbijeenkomsten is breed uitgenodigd, van bestaande gebiedspartners zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Overijssel, toeristische organisaties, waterschappen tot aan visionairs, (creatieve) ondernemers en meedenkende en vooral inspirerende inwoners. Zie de bijlage met een overzicht van alle deelnemers aan deze sessies.

Tijdens de eerste "streekbijeenkomst" op 30 september 2014 in Staphorst hebben we de eerste rode draden bepaald voor de toekomst. Dit deden we door alle deelnemers hun toekomstbeeld voor Noordoost Overijssel uit te laten tekenen. In een creatief proces is nagedacht over gemeenschappelijke, centrale thema's waar we de komende jaren aan willen werken.

De tweede gebiedsbijeenkomst is gehouden op 17 november 2014 in Oudleusen. Daaraan voorafgaand en voortbordurend op de piketpalen uit de eerste gebiedsbijeenkomst, zijn leden uit de initiatiefgroep eerst nog het gebied ingegaan om een 20 tal interviews te houden met authentieke en/of creatieve personen op het platteland. Tijdens deze gesprekken vroegen we naar de belangrijkste opgaven voor ons gebied. Deze interviews hebben interessante speerpunten voor Noord Overijssel opgeleverd zoals:

- a) streven naar het langer houden van toeristen in de streek zodat iedereen ervan profiteert, van Kampen, via Giethoorn tot aan Hardenberg
- b) streven naar nieuwe vormen van samenwerking met andere partijen en op andere manieren.
- c) het meer betrekken van jonge mensen, onderwijs en out of the box denkers.

Met tafeldiscussies tijdens de bijeenkomst hebben we gezamenlijk bepaald wat de nieuwe thema's zijn voor de LEADERperiode. We keken vooruit naar het ideaalbeeld in 2020 oftewel "wat willen we bereikt hebben in 2020", "wat is daarvoor nodig en wat kan LEADER daarin betekenen?"

Op 1 december 2014 was de laatste bijeenkomst in Zwartsluis. Tijdens deze bijeenkomst zijn de gekozen thema's ondergebracht in de clusters Jongeren en onderwijs, cluster Vrijtijdseconomie en cluster Landbouw en water. Samen hebben we de clusters uitgewerkt in concrete activiteiten met daaraan gekoppeld de te bereiken resultaten.

De opkomst tijdens de gebiedsbijeenkomsten was hoog. Bij dit proces en de verschillende gebiedsbijeenkomsten zijn meer dan 90 mensen, vanuit persoonlijke interesse of als vertegenwoordigers namens diverse organisaties, betrokken

(zie ook bijlage). Alle input uit deze bijeenkomsten is gebruikt voor deze nieuwe LEADER Ontwikkelings Strategie 2015-2020.

Het was boeiend om te merken dat de betrokkenheid, het enthousiasme en creativiteit om hier samen de schouders onder te zetten bijzonder groot is. Het geeft blijk van een grote onderlinge verbondenheid in een relatief groot gebied. De roep om een andere manier van werken is groot en ook de bereidheid om in thematische werkgroepen mee te denken en om met LEADER te bouwen aan een netwerkstructuur is duidelijk naar voren gebracht door de deelnemers.

2. HET GEBIED

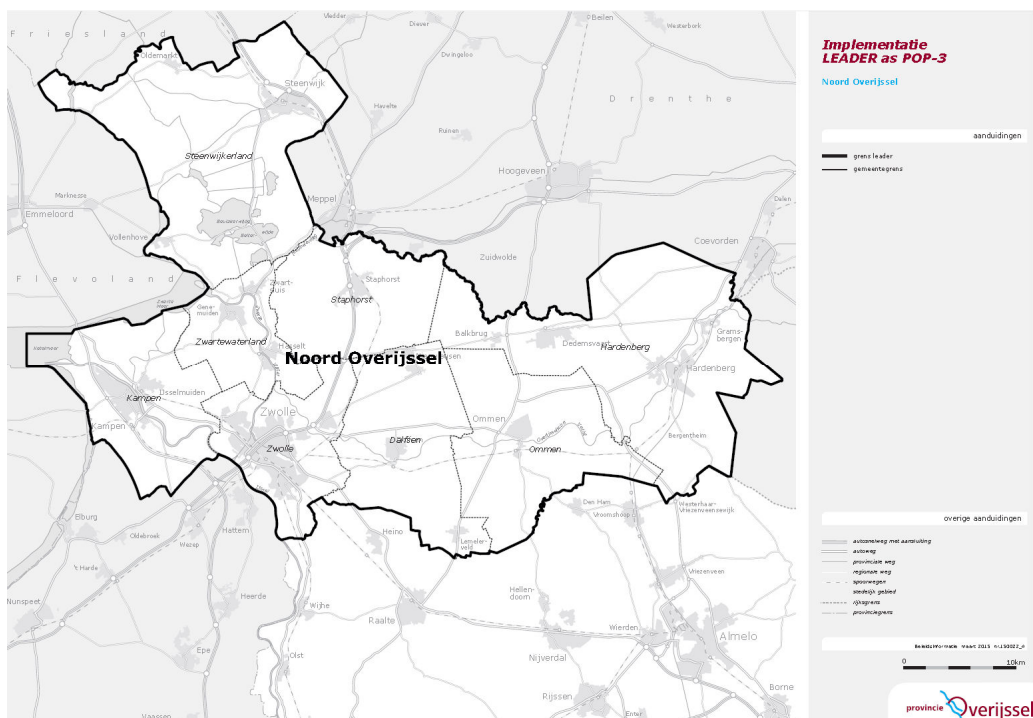
2.1. Gebiedsbegrenzing

Het nieuwe LEADERgebied Noord Overijssel omvat een groot deel van Noordwest- en Noordoost Overijssel en beslaat het gebied van de gemeenten Dalfsen, Hardenberg, Kampen, Ommen, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle. Het is voor het eerst dat we ons als één LEADERgebied manifesteren. In de LEADER 2 periode was het gebied van de gemeenten Steenwijkerland en Zwartewaterland al het LEADERgebied Noordwest Overijssel. In de gemeenten Staphorst, Dalfsen, Ommen en Hardenberg was de LEADERgroep Noordoost Overijssel actief. Zwolle en Kampen waren tot nu toe geen LEADERgebied. Het gebied heeft 215.751 inwoners. De kernen van Zwolle en Kampen, (beide groter dan 30.000 inwoners) zijn buiten deze begrenzing gelaten. De inwoneraantallen zijn bepaald op basis van postcodegegevens (informatie provincie Overijssel). De meegenomen gebieden en kernen zijn weergegeven in bijlage 2a.

Inwoneraantallen per 1 januari 2015

Steenwijkerland	43.602
Zwartewaterland	22.368
Staphorst	16.170
.Dalfsen	27.477
Ommen	16.572
Hardenberg	58.834
Kampen	17.095
Zwolle	13.633
Totaal:	215.751

Kaart werkgebied LEADER Noord Overijssel

In bijlage 2b zijn twee kaarten opgenomen van de steden van Zwolle en Kampen die uitgesloten zijn van Leader.

2.2 Onderlinge verbondenheid in een relatief groot gebied.

Ons nieuwe LEADERgebied heeft een enorme culturele diversiteit wat de samenstelling van de bevolking betreft. Eén van de door ons geïnterviewden met veel kennis van de landschapsgeschiedenis duidde de identiteit als volgt: door de ligging tussen en rond het stroomgebied van de twee grote rivieren, de IJssel en de Vecht, hebben zich in de loop van de geschiedenis, langs deze transportassen altijd mensen gevestigd die rondtrokken en onderweg waren: kloosterlingen, vluchtelingen, dagloners en kooplui. Dat heeft geleid tot een grote diversiteit aan bewoners dat nu nog herkenbaar is in de mentaliteit: tolerantie en verdraagzaamheid naar elkaar, liberaal maar wel met grote sociale controle in eigen kring, van dynamische open minded ondernemende inwoners tot aan meer ingetogen bewoners bij wie het geloof een belangrijke rol speelt. Er is in deze culturele diversiteit altijd een gerichtheid op elkaar geweest die bepaald is door economische activiteiten. De Hanze en de verving in De Wieden en de Weerribben en ten noorden van de Overijsselse Vecht zijn kenmerkende ontwikkelingen geweest die handel en transport teweeg brachten waardoor steden als Zwolle, Kampen, Hasselt, Blokzijl tot bloei kwamen.

In de huidige tijd is deze onderlinge samenhang nog steeds herkenbaar. Dat uit zich met name in de verbinding binnen de regio Zwolle. De Regio Zwolle is als schakel tussen west, oost en noord Nederland één van de sterkste groeiregio's van ons land. Deze regio bestaat in totaal uit 19 gemeenten in vier provincies. De economisch bloeiende stad Zwolle geldt als knooppunt van wegen en spoor, middelpunt van kennis- en onderwijsinstellingen en cultureel hart van het oosten. Zelf is de Regio Zwolle ietwat bescheiden over haar economische prestaties. De bevolking in de regio Zwolle heeft nog steeds een stevige en nuchtere handelsmentaliteit die zich niet laat voorstaan op haar economische succes. De regio Zwolle kenmerkt zich door betrokken inwoners, die de schouders eronder willen zetten en de handen uit de mouwen willen steken. Die open staan voor nieuwe ontwikkelingen en met een blik naar buiten met elkaar nieuwe kansen willen creëren. Samen dingen tot stand brengen is in de regio Zwolle heel normaal.

De kern van deze regio Zwolle is ons Leadergebied: de acht gemeenten die op bestuurlijk gebied al lange tijd met elkaar samenwerken en hierdoor een sterke gerichtheid op elkaar hebben gekregen. Dat wordt nog versterkt door de betrokkenheid van de waterschappen die goed op deze samenwerking inspelen. Juist deze langdurige, stevige relaties maakt dat het gebied een eenheid is die we ook binnen Leader willen benutten. Daarom kiezen we voor dit gebied, deze regio van acht gemeenten die economisch en sociaal sterke banden hebben. We realiseren ons dat we hiermee een LEADERgebied hebben van ruim 215.000 inwoners, terwijl Leader streeft naar gebieden tot 150.000 inwoners. Onze samenhang en samenwerking rechtvaardigt echter dat wij kiezen voor een gebied dat meer inwoners telt.

Ons LEADERgebied heeft in zijn structuur een aantal deelgebieden met elk een specifiek landschappelijk karakter.

De IJsseldelta

De IJsseldelta is één van de twintig meest bijzondere landschappen van ons land en daarom Nationaal Landschap. Wij wonen, werken en recreëren in dat landschap. Wij zijn er trots op. Ons leven met het water, het leven van het water en de strijd tegen het water is te zien in ons landschap.

Ons landschap laat het leven van ons, onze ouders en voorouders zien. De rechte verkaveling in de bijzondere polder Mastenbroek, de landaanwinningen van de buitenpolders, de dijken, terpen, kolken en kreken, de biezten, de erven verspreid in het land en het weidse weideland. Het is ons thuis, het is ons landschap met de volgende kernkwaliteiten:

- Grote mate van openheid
- Oudste rationele en geometrische verkaveling van Nederland
- Reliëf in de vorm van kreekruggen en (huis)terpen

Wij willen het bijzondere landschap behouden en versterken. Niet door er een stolp overheen te zetten. Integendeel. Door slim gebruik te maken van de ontwikkelingen die op ons afkomen en die te benutten om de kwaliteiten van ons landschap te behouden en verder te versterken. Voor die ontwikkelingen zijn economische dragers nodig. Landbouw is een belangrijke drager naast andere economische dragers.

Noord West Overijssel

Natuurlijk landschap van water, moerassen, meren, sloten, vaarten en kanalen, riet, verving: unieke natuur in het Nationaal Park Weerribben-Wieden, toeristisch interessant, trekpleisters met beschermde stads- en dorpsgezichten Giethoorn, Blokzijl, Vollenhove, Zwartsluis en vestingstad Steenwijk. Maar ook een sterke landbouwsector rondom de natuurgebieden en Staphorst-Rouveen, en een uit de biezencultuur ontstane tapijtindustrie in Genemuiden en de Hanzestad Hasselt. Wij willen ons mooie natuurgebied behouden. We werken aan een door het gebied gedragen structuur voor het Nationaal Park, als sterk merk voor een bijzonder gebied met internationale betekenis. Waar we samen de natuurwaarden beschermen, maar ook de vrijetijdseconomie de ruimte geven zodat het flink bijdraagt aan de sociaal economische vitaliteit. Daar is het prettig wonen, werken en recreëren.

Vechtdal

Het Vechtdal bestaat uit de gemeenten Dalfsen, Ommen, Hardenberg, Staphorst en (deels) Zwolle. Het gebied ligt in het oostelijke deel van Nederland, tot aan de Duitse grens. Het deel van het Vechtdal dat grenst aan de zuidzijde van de Reest, heeft vanwege de samenwerking met de Drentse gemeenten Meppel en De Wolden, nog een ander regiolabel, te weten "Reestdal, oorspronkelijke schoonheid". Landbouw speelt in het Vechtdal een belangrijke rol, maar er zijn ook landhuizen, kastelen en landgoederen aanwezig. Het gebied wordt ervaren als ruim en open, schoon en zuiver, authentiek en is kleinschalig en gastvrij.

Trekkers in het gebied zijn onder andere het karakteristieke landschap, de bos- en natuurgebieden, de recreatierivier de Overijsselse Vecht, de eigentijdse campings, gericht op families met kleinere kinderen, attractiepark Slagharen, het monumentale Staphorst, het brede en kwalitatief hoogwaardige fiets- en wandelnetwerk en de ligging op korte afstand van Duitsland en andere recreatiegebieden. Het Vechtdal Overijssel is buiten de landbouw om een toonaangevende regio op het gebied van de Vrijetijdseconomie.

2.3 Gebiedsanalyse LEADERgebied Noord Overijssel .

Om een goede sterke zwakte analyse te maken van ons gebied, hebben we eerst verschillende inspirerende en ondernemende inwoners geïnterviewd. Hen vroegen we naar de toekomstige uitdagingen in ons gebied waarmee wij als LAG aan de slag kunnen. Het valt op dat uit de interviews grote overeenkomsten waren over sterktes en zwaktes. Hieronder lichten we ze kort toe.

Platteland met te weinig perspectief voor jongeren: Ons platteland heeft economisch te weinig aantrekkingskracht. Hierdoor hebben jongeren geen reden om voor hun studie te blijven of later na de studie terug te keren. Woningen in het buitengebied zijn nauwelijks betaalbaar voor jongeren. Hierdoor vertrekken de jongeren naar elders en kunnen we spreken van de ontgroening van het platteland. Tegelijkertijd neemt het aandeel ouderen toe en hiermee de vergrijzing van het platteland. Om nieuwe bedrijvigheid aan te trekken en vooral jongeren te houden, moet de infrastructuur zoals wegen en snelle internetverbindingen (glasvezel) goed zijn. En ook ontwikkelingen als de E-bike kunnen bijdragen aan het -ook op een schone manier- overbruggen van afstanden.

Schaalvergroting landbouw: grote delen van ons landschap wordt agrarisch gebruikt. De laatste jaren zien we dat het aantal boerenbedrijven in Noord Overijssel afneemt maar het areaal landbouwgrond niet. De grote "volgas" boeren gaan door maar kleine boerenbedrijven zijn vaak gedwongen te stoppen vanwege een niet renderend bedrijf. Hierdoor zijn er in ons gebied vele leegstaande agrarische gebouwen die dreigen te verpauperen.

Traditionele landbouw: De landbouw is redelijk traditioneel en vooral op productie gericht in plaats van diversificatie/onderscheidenheid. Er is relatief weinig agribusiness en er ontbreken kennisinstellingen voor de biobased economy. Onze inwoners zien dat de landbouw nog wel een slag kan maken in creativiteit en professionaliteit.

Onze inwoners zien dat er veel meer creativiteit nodig is bij overheid en samenleving om het platteland leefbaar en economisch sterk te houden.

Toerisme is in omvang groot, maar in zijn bedrijvigheid kleinschalig. Kansen worden nog onvoldoende professioneel opgepakt. Toeristische ondernemers zouden veel meer de samenwerking moeten opzoeken om de bezoekers langer in ons gebied te houden. Het ontbreken van goede verbindingen (vervoer) op het platteland is hier mede oorzaak van. De toeristische sector heeft veel belang bij goede en aantrekkelijke vervoersmogelijkheden om de gasten het totale gebied te laten ervaren. Ook is het toeristisch seizoen volgens de geïnterviewde ondernemers te kort. Dat is niet goed voor de winstgevendheid van de bedrijven met alle gevolgen van dien. Slecht weervoorzieningen, attractiepunten ontbreken nu om als trekker voor de verbreding te kunnen zorgen.

Geen (hoger) onderwijs op het platteland: ons gebied biedt een interessante leeromgeving voor studenten van verschillende onderwijsinstellingen. Echter tot op heden zien onze inwoners dat het onderwijs niet naar het platteland gebracht wordt. Daarentegen verdwijnen onze jongeren naar de (hoge)scholen in de stad en in het ergste geval blijven ze daar ook. Toeristische bedrijven kunnen bijvoorbeeld in de rustige wintermaanden hun bedrijf inzetten als (leer)bedrijf en tijd en energie steken in het begeleiden van studenten. Tegelijkertijd kunnen ze langer open zijn: het bedrijf is primair open als leerbedrijf en kenniscentrum, maar daarnaast kan het voor gasten open zijn, waarmee een langer seizoen gerealiseerd kan worden. Dit kan helpen om als bedrijf een gecertificeerd leerbedrijf te worden.

Economische kracht rondom Zwolle onbenut: ons gebied ligt in de achtertuin van Zwolle. De regio Zwolle bindt ons als divers gebied en moet ons op de thema's bij elkaar houden. Zwolle timmert enorm goed aan de weg en speelt zich landelijk in de kijker. De uitdaging ligt erin om ook het omliggende gebied in deze krachtige ontwikkeling mee te trekken.

Deze elementen geven richting aan het bepalen van onze strategie. Ook hebben we daarbij gekeken naar de maatschappelijke waarden analyse die de Regio Zwolle heeft gemaakt. De kansen en bedreigingen zijn aan de hand van 6 maatschappelijke waarden in beeld gebracht:

1. Persoonlijke waarde: de regio scoort onder het landelijk gemiddelde vanwege jongeren die vertrekken uit de regio (ontgroening) en het toenemend aantal ouderen (vergrijzing). Voor toekomstige ontwikkeling van de regio is het vasthouden en werven van talentvolle jongeren essentieel. De vraag waarmee we in de komende LEADERperiode aan de slag willen gaan is: vinden we onze regio wervend genoeg uit het oogpunt van persoonlijke ontwikkeling van bijvoorbeeld "slimme" jongeren. Deze vraag wordt later in deze LOS verder uitgewerkt binnen het cluster Jongeren en onderwijs.
2. Sociale structuur: de regio scoort qua sociale samenhang het hoogste van Nederland. De reden daarvoor is dat er nog veel mensen in familieverband wonen. Er kan nog vaak een beroep gedaan worden op de naaste familie. Daarnaast is er sprake van hoge sociale deelname in de buurt en regio en goede omgang met de burens. Dit komt mede doordat veel gemeenten een groot aantal kleine kernen hebben. In de dorpen heerst een grote sociale samenhang die we in deze tijd van individualisering dan ook goed moeten koesteren. Van deze sterke sociale samenhang gaan we de komende periode gebruik maken in het realiseren van onze speerpunten.
3. Economische dynamiek: veel economische activiteit is geconcentreerd in Zwolle. Dat komt mede vanwege het knooppunt van spoor en snelwegen in de stad en de komst van de Hanzelijn. De economische groei in de stad Zwolle zien we minder terug in de regio zelf. In de komende LEADERperiode gaan we hier sterker op inzetten op groei werkgelegenheid in met name de landbouw en de vrijetijdseconomie.
4. Culturele diversiteit: cultuur is de sector die zich bezig houdt met cultureel erfgoed. De score ligt net onder het landelijk gemiddelde. De regio doet het goed voor wat betreft de aanwezigheid van monumenten. De regio is trots op haar cultuur maar deze score zien we landelijk niet terug. In de komende LEADERperiode zetten we ons in op de versterking van de vrijetijdseconomie en het trekken van meer toeristen en recreanten naar ons cultureel erfgoed.

5. Ruimtelijke ontwikkeling: score ligt ruim boven landelijk gemiddelde maar loopt wel terug. Deze score bestaat uit de fysieke leefbaarheid in bebouwd gebied en algemene natuurwaarden. De fysieke leefbaarheid in dorpen en landelijk gebied wordt door de bewoners hoog gewaardeerd. De natuurwaarden wordt afgemeten aan de aanwezigheid van de natuur in onze regio en deze ligt gelukkig hoog mede dankzij het Nationaal Park Weerribben-Wieden, het Nationaal Landschap IJsseldelta en het waardevolle cultuurlandschap Vechtdal. Toch loopt de score terug en LEADER wil daarom de komende periode aandacht schenken aan het handhaven van deze score van ruimtelijke ontwikkeling.

6. Publieke aantrekkelijkheid: Het niveau van de voorzieningen is aanzienlijk onder het landelijk gemiddelde. Dit uit zich in laag niveau van bezoekers om te winkelen, minder attracties om te bezoeken en minder culturele faciliteiten om te benutten. De regio wil de publieke aantrekkelijkheid de komende jaren verbeteren, onder meer door gebruik te maken voor grote trekkers als Giethoorn. LEADER zet zich de komende periode in om vooral het aandeel toeristen en bezoekers aan onze provincie te laten stijgen door concrete projecten op te zetten voor dit speerpunt. Zie cluster toerisme en recreatie.

In onderstaande Sterkte Zwakte analyse vatten we samen waar onze kansen en mogelijkheden liggen en met welke krachtige en zwakke elementen we kunnen en moeten omgaan. We formuleren het kort en krachtig, waardoor het de kern raakt van het gebied:

STERK	<ul style="list-style-type: none"> • Water: een leidend en verbindend thema: de inwoners danken er door de eeuwen heen hun bestaan aan en hebben er altijd tegen moeten vechten. Ook vormt het de basis van de toeristisch recreatieve potenties. • Landbouw: de melkveehouderij is de kenmerkende drager van het landschap en wil haar rol pakken als belangrijke en invloedrijke partner in gebiedsontwikkeling. • Proeftuinieren: overheden, ondernemers en bewoners(groepen) werken steeds meer succesvol samen. We zien experimenten om (bottom up) te werken aan een nieuwe gebiedsorganisaties/coöperatie en financiering. De leerervaring kan ingezet worden voor het gehele LEADER gebied. • Natuur en landschap: bijzonder, uniek, waardevol, kwetsbaar, te koesteren. • Regio Zwolle: sterke economische regio, goede bestuurlijke samenwerking met een lichte organisatie. • Bevolking: initiatiefrijk, gemeenschapszin. • Onderwijs: diverse HBO en MBO opleidingen, met breed verzorgingsgebied. • Vrijtijdseconomie: aantrekkelijke regio's, georganiseerde regiobranding, groot aantal toeristische bedrijven, kwalitatief goede verblijfsrecreatie.
ZWAK	<ul style="list-style-type: none"> • Water: er zijn nog grote opgaven langs (Ruimte voor) rivieren (IJssel-Vecht). Verder vormt de waterhuishouding in de veenweidegebieden nog een probleem. Lage waterstanden, veenverbranding en landbouwkundige activiteiten verhouden zich niet altijd met elkaar. • Landbouw: Sector is traditioneel (productiegericht) ingesteld, onzekere marktontwikkelingen. • Vrijtijdseconomie: het aanbod op het gebied van toerisme & recreatie is nog vrij eenzijdig en gericht op rust, ruimte en boeren leven. Een aanvullend aanbod gericht op beleving en spanning is gewenst. "Slecht weer" aanbod kan beter. • Sociale innovatie: binnen een transitieproces schakelen private partijen sneller bij dan ambtelijke organisaties. Er ligt een flinke opgave voor overheden om ruimte te geven, betrouwbaar en stabiele partner te zijn en helpend en faciliterend t.o.v. bottom up initiatief.
KANSEN	<ul style="list-style-type: none"> • Water: integrale oplossingen met kansen voor waterveiligheid, leefbaarheid, ecologie

	<p>en (vrijtijds-) economie (één waterschap),</p> <ul style="list-style-type: none"> • Landbouw: er liggen kansen en uitgewerkte plannen om te komen tot een bottom up, economische en ecologische duurzame ontwikkeling van de landbouw in het gebied met duurzame innovaties en een sterkere verbinding stad en land. • Vrijtijdseconomie: er liggen kansen voor merkversterking, gezamenlijk aanbod (verbindingen, arrangementen), seizoensverbreding en de groei van korte binnenlandse vakanties. • Sociale innovatie: het LEADERgebied kan leren van en bijdragen aan het transitieproces dat in de IJsseldelta en in het Nationaal Park Weerribben-Wieden plaatsvindt.
BEDREIGINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Water: is nog steeds een bedreiging voor het gebied. De waterhuishouding is lastig in relatie tot de landbouw en bescherming van natuurwaarden. Er ligt een permanente opgave rondom waterveiligheid. • Landbouw: bij het niet verder innoveren vervreemdt de landbouw verder van de consument, verliest zij haar draagvlak als grootste gebruiker van de buitenruimte en daarmee haar 'licence to produce'. Hoe om te gaan met schaalvergroting of juist verbrede landbouw omwille van werkgelegenheid en leefbaarheid op het platteland. • Vrijtijdseconomie: niet mee innoveren en blijven hangen in een te eenzijdig aanbod. Gebrek aan effectieve samenwerking. • Sociale innovatie: In de samenleving neemt het aantal mensen, dat bereid is actief te participeren in de samenleving af. De overheid heeft moeite om snel mee te schakelen in initiatief van onderop. Dat kan frustrerend en vervreemdend werken.

3. STRATEGIE

In dit hoofdstuk beschrijven we waar we ons als LEADERgebied de komende jaren op gaan richten. We zoeken daarbij aansluiting bij de gebiedskwaliteiten die in het vorige hoofdstuk zijn beschreven. Vanuit dat perspectief vinden wij dat ons gebied past binnen het LEADERthema 'minder verstedelijkte regio's met economische en sociale innovatieve potenties hetgeen moet blijken uit onder andere integrale samenwerkingsverbanden'. Met de regio Zwolle als economische motor van een breed plattelandsgebied dat meer dan gemiddeld ontwikkelingskansen heeft, kan LEADER proportioneel bijdragen aan het versterken van de economische en sociale potenties van met name het platteland.

Uit de gebiedsbeschrijving komt een aantal belangrijke kenmerken naar voren waaraan LEADER met zijn eigen strategie en methoden impulsen kan geven:

- we hebben een actieve bevolking die toekomstkansen wil bieden aan jongeren op het platteland
- we hebben een in omvang grote, maar in zijn structuur kleinschalige vrijetijdssector die belangrijk is voor de regionale economie
- we hebben een belangrijke landbouwsector die impulsen kan gebruiken voor een op de streek gerichte vermarkting
- we leven en werken in onze delta met het water, het is zowel onze als vriend als onze vijand

Hierdoor ontstaan er ook mogelijkheden om bijdragen te leveren aan de LEADERthema's 'uitbreiden en verbeteren van de (agro) toeristische infrastructuur', 'multifunctioneel grond- en watergebruik' en 'activiteiten of ontmoetingsplaatsen die de sociale cohesie op het platteland vergroten'. In het onderstaande wordt dit verder verduidelijkt.

3.1 Strategie, thema's en algemene doelstellingen

Uit de SWOT en gebiedsanalyse komt onze strategie voort. Het centrale thema daarin is: verbinden!. We zien al veel energie bij mensen, er wordt volop geëxperimenteerd, scholen willen meedenken over nieuwe kansen voor jongeren, creatieve kunstenaars tonen hun enthousiasme met experimentele werkvormen en verrassende resultaten, ondernemers willen samen nieuwe markten verkennen. Dat willen we verder brengen!

Twee meedenkers die ons inspireren:

- **Hib Anninga**, eigenaar van beeldentuin Annigahof, tussen Zwolle en Dalfsen. Creëerde vanuit het niets een prachtige beeldentuin waarvoor hijzelf kunstenaars uitnodigt en uitdaagt. Voor die inzet en die kwaliteit kreeg hij op 16 juni 2015 uit handen van Prinses Beatrix de Zilveren Anjer van het Prins Bernhardfonds. Hib Anninga wil samen met andere ondernemers zorgen dat er meer bezoekers komen. Samenwerken, arrangementen, dagtrips: wie doet er mee?

- **Bob Radstake**: kunstenaar, leeft met de natuur. Bouwt aan levende huizen, tussen de bomen. Startte 'the green-man project', werkt aan het levend dorp, met huizen van levende bomen. Creert meewerkplaatsen met vrijwilligers en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, mogelijk opweg naar nieuw werk. Maar regels hinderen zijn ideeën. Zijn oproep: wie doet mee met anders denken, nieuwe werkvormen,, anders omgaan met regels. En werken aan een nieuwe groene leefwereld

Hoe we het willen doen.

Als LAG spelen we de komende jaren vooral de rol van verbinder. Tussen jongeren en het platteland, tussen ondernemers onderling, ondernemers en overheden, maar ook met het onderwijs, maatschappelijke organisaties etc. We willen partijen samenbrengen die nog niet van nature samenwerken om zo nieuwe creatieve oplossingen voor opgaven uit het

gebied te formuleren. Bouwen aan structuren en het verbinden van kennis, ervaringen en initiatieven vinden we belangrijker dan “geld voor stenen”.

Qua LEADERwerkwijze laten we ons de komende jaren niet weerhouden door beperkingen maar gaan we juist “proef tuinieren”: ontdekken wat kan! We tonen als gebied lef door veel te experimenteren. We zijn in staat om slim budgetten te combineren binnen de overheid en daarbuiten.

Kennisdeling op het platteland en binnen clusters vinden wij erg belangrijk. We organiseren daarom periodiek samen met onderwijs en bedrijfsleven LEADER-labs, broedplaatsen en gebiedsconferenties waarin co-creatie plaatsvindt en crossovers tot stand komen. Dit zijn ook alternatieve werkvormen om te ontdekken, te experimenteren en te vernieuwen.

We gaan projecten aanjagen door verbinding te zoeken met belangrijke schakels in het gebied zoals onder andere de bestaande onderwijsinstellingen (VO t/m WO), Midden- en Klein Bedrijf (MKB), ondernemersnetwerken, de Regio Zwolle, wijkverenigingen/dorpsraden/plaatselijke belangen, LTO, Waterschappen en gemeenten. Maar ook individuen met ideeën die op zoek zijn naar hulp en steun voor het verder brengen van hun voorstellen willen we helpen, in eerste instantie om het idee verder te ontwikkelen samen met anderen en uiteindelijk om het te realiseren.

Wat we willen doen.

Vanuit datgene dat we in de gebiedsbijeenkomsten hebben bediscussieerd en op basis van onze gebiedsanalyse en SWOT hebben we drie thematische clusters met prioriteiten benoemd.

- **jongeren en onderwijs:** hoe kan het onderwijs bijdragen aan meer kennis en kunde op het platteland en van waaruit economisch krachtige werkgelegenheid voortkomt
- **vrijtijdseconomie:** hoe kunnen kleine toeristische bedrijven meer samenwerken om meer gasten naar zich toe te halen, waardoor er economisch sterkere bedrijven ontstaan
- **de samenleving verbinden met de toekomst van water en landbouw:** hoe kunnen we onze bewoners van ons gebied meer betrekken bij de toekomst van ons water (kwaliteit-kwantiteit, klimaateffecten) en hoe zorgen we dat de relatie ‘van grond tot mond’ van ons voedsel meer tastbaar en zichtbaar wordt

3.2 Meetbare doelstellingen per cluster

Elk cluster heeft zijn eigen concrete doelstellingen. In deze paragraaf noemen we per cluster wat we willen bereiken en welke output we verwachten.

I. Cluster Jongeren en onderwijs

Het platteland moet ook in de toekomst voor jongeren interessant blijven. Ze moeten er kunnen wonen en werken. Dat vraagt om goede voorwaarden. We onderzoeken wat de beweegredenen van jongeren zijn om wel of niet op het platteland te blijven. Kennisontwikkeling en onderwijs speelt daarbij een belangrijke rol. Om daar aan bij te dragen willen we in 2020 het onderwijs naar het platteland gebracht hebben. Op het platteland is dan een groot aanbod van (afstudeer)opdrachten en zijn er broedplaatsen waar jongeren samen met opdrachtgevers uit het gebied samen werken, experimenteren en meedenken over creatieve en innovatieve oplossingen en aanpakken.

Doelstelling 1.1 : het aandeel jongeren dat na studie op het platteland wil blijven wonen en werken, is gestegen

De sterke ontgroening ligt vooral aan de jongvolwassenen en starters die van platteland naar stad trekken. Veel jongeren vestigen zich in stedelijke gebieden om daar een studie te volgen of om werk te zoeken en keren na de studie of opleiding vaak niet meer terug. Voor toekomstige ontwikkeling van Noord Overijssel is het vasthouden en werven van talentvolle jongeren essentieel. Belangrijk om te onderzoeken is wat de beweegredenen van jongeren zijn om te blijven of niet te blijven op het platteland. De komende periode houden we ons bezig met de vraag: vinden we onze regio wer-

vend genoeg uit het oogpunt van persoonlijke ontwikkeling van bijvoorbeeld “slimme” jongeren en wat kan LEADER bijdragen om jongeren na hun studie op het platteland te laten blijven wonen en werken.

Doelstelling 1.2 : er is een groot aanbod van inspirerende afstudeeropdrachten en banen voor jongeren gecreëerd

Jongeren in het onderwijs zijn binnen hun opleiding verplicht afstudeeropdrachten en stages te verrichten in het bedrijfsleven. De ervaring leert dat het Midden en Klein Bedrijf (MKB) op het platteland, de weg naar het onderwijs (nog) niet goed kan vinden. Andersom is dat ook het geval want jongeren zoeken hun opdrachten niet automatisch dicht bij de deur. We willen het MKB op het platteland, jongeren én het onderwijs dichter bij elkaar brengen. Door jongeren enthousiast te maken voor werken en leren op het platteland, ontstaan er meer mogelijkheden om op het platteland te blijven wonen. Met een aantal grote onderwijsinstellingen in de regio (Saxion, Deltion) wordt inmiddels samen gewerkt om dit project verder uit te werken. In een volgende fase worden er ook meer en andere onderwijsinstellingen betrokken, zoals Windesheim, Groene Welle, Cibap en Landstede. Deze onderwijsinstellingen hebben onderling al goede contacten en verbanden waarvan we gebruik kunnen maken. Het idee is dat er in de LEADER Labs interdisciplinair wordt samengewerkt, door verschillende opleidingsniveaus heen maar ook vanuit verschillende disciplines.

We stellen ons voor dat er vanuit het gehele gebied opgaven worden geformuleerd. In een gebiedsconferentie of in een LEADER lab kunnen de opgaven eerst worden verkend. Misschien is hiermee de opgave al deels ingevuld en kan de uitwerking plaatsvinden. Het is ook mogelijk om vanuit een LEADER Lab of gebiedsconferentie een broedplaats op te zetten.

De methodiek van gebiedsconferenties, LEADER labs en broedplaatsen willen we, samen met partners, (overheid, bedrijfsleven, onderwijs, corporaties, maatschappelijke instellingen etc.) verder ontwikkelen. Daarbij biedt de methodiek ook voor de andere doelstellingen een mogelijkheid om hiermee te werken aan opgaven.

Binnen het thema Jongeren en onderwijs is het werken via de methodiek van LEADER-labs, gebiedsconferenties en broedplaatsen zowel middel als doel, voor de overige thema's is het vooral het middel.

Output: we willen gedurende deze LEADER periode voor dit cluster de volgende meetbare en afrekenbare activiteiten uitvoeren en resultaten behalen:

	Creëren aanbod van inspirerende stages/opdrachten op het platteland	Output
1	Het realiseren van vernieuwende strategieën rondom jongeren op het platteland in samenwerking met de 4 O's: overheid, onderwijs, ondernemers en (maatschappelijke)organisaties	1
2	Het realiseren van een uitvoeringsagenda behorend bij punt 1	1
3	Het realiseren van een projectbureau (met studenten en onderwijsinstellingen) voor praktijkgericht onderwijs (van VO tot WO)	1
4	Het organiseren van gebiedsconferenties, LEADER Labs en broedplaatsen, met rapportages over resultaten ervan	15
5	Spraakmakende opvallende initiatieven van ondernemende jongeren samen met onderwijs	7

Als LEADER faciliteren we processen en datgene wat er nodig is qua ruimte en middelen. Uit principe financieren we geen uren uit het onderwijs, uren van onderwijs is cofinanciering

II. Cluster Vrijtijdseconomie

We willen het in potentie talrijke, aantrekkelijke en kansrijke kleinschalige aanbod van de vrijetijdseconomie sterker met elkaar verbinden waardoor er door de samenwerking meerwaarde ontstaat. In 2020 hebben we zowel de grote als de kleine parels in ons gebied aan elkaar verknoopt. Toeristen blijven hierdoor langer en besteden meer dankzij de vele ar-

rangementen die we samengesteld hebben. In plaats van “knooppunt naar knooppunt” verleiden we toeristen nu om van “parel naar parel” te gaan.

NB: onder parels verstaan we de veelheid aan groot- en kleinschalige toeristische trekpleisters in Noord Overijssel

Doelstelling 2.1 : er is op het gebied van de vrijetijdseconomie gezamenlijk opgetrokken en er zijn nieuwe producten en diensten gerealiseerd.

De vrije tijdseconomie is een krachtige sector in Noord Overijssel en is van grote betekenis voor de regionale economie. Er is veel werkgelegenheid mee gemoeid. De toeristisch recreatieve ondernemers in Noord Overijssel streven naar een gezamenlijke aanpak om toeristen langer in ons gebied te houden. Hierbij zien we veel heil in het verbinden van zowel grote als kleine “toeristische parels” aan elkaar. Door het letterlijk verbinden van deze parels door bijvoorbeeld “innovatief” vervoer, besteden de toeristen meer dan wat ze nu doen in Overijssel. In de komende LEADERperiode willen we onderzoeken hoe we deze

- a) parels aan elkaar kunnen verbinden;
- b) parels uit het gebied zichtbaar maken en laten groeien/upgraden;
- c) parels die verbleken, proberen we met elkaar een andere kleur geven.

Ook zien wij mogelijkheden om op dit thema samenwerking aan te gaan met aangrenzende LEADERgebieden die ook inzetten op de vrije tijdseconomie. Er zijn al contacten met het LEADERgebied Zuidwest Drenthe en Salland, en het Duitse Landkreis Grafschaft Bentheim. Ondernemers kunnen zodoende ook buiten de eigen LEADERgrenzen zoeken naar de juiste combinatiemogelijkheden voor het verbinden van de toeristische parels.

We willen deze activiteiten oppakken door recreatieondernemers die elkaar willen versterken te ondersteunen bij hun zoektocht naar goede en nieuwe combinatiemogelijkheden. We willen partijen samenbrengen en hen stimuleren en ondersteunen bij het opzetten van nieuwe combinatiemogelijkheden en productontwikkeling. We betrekken daarin ook de bestaande netwerkstructuren van recreatieondernemers. Mogelijk is hierbij externe advisering nodig. Ook inzet vanuit het onderwijs en onderzoek is denkbaar. De LEADER labs of broedplaatsen die vanuit het cluster Jongeren en Onderwijs worden opgezet, kunnen hiervoor worden ingezet. Hierdoor ontstaan er waardevolle cross-overs.

Doelstelling 2.2 : er zijn ten minste drie samenwerkingsverbanden ontstaan waarmee groepen ondernemers nieuwe doelgroepen aan zich binden, in het bijzonder groeit het aandeel buitenlandse toeristen in Noord Overijssel in de periode tussen 2015-2020

In de regio willen we meer aandacht geven aan de buitenlandse doelgroepen. De internationale marketing wordt versterkt, we samen groots denken. China bijvoorbeeld is een van de snelst groeiende reismarkten ter wereld. De sterke groei van de Chinese economie en inkomens maakte het voor 98 miljoen Chinezen in 2013 mogelijk om internationaal te reizen. Een bezoek aan Europa is in de meeste gevallen een meerdaagse rondreis langs de highlights van ons continent, met Duitsland en Frankrijk als favoriete bestemmingen. Naast winkelen zijn Chinese bezoekers vooral ook geïnteresseerd in de klassieke iconen zoals de tulpen, molens, de Hollandse grachten en Giethoorn. Met name Giethoorn, dat binnen ons LEADERgebied ligt, ontvangt nu al een groot aantal groot aantal Aziatische gasten.

Toeristische ondernemers willen op die manier kijken naar nieuwe markten: hoe kunnen groeiende markten langer verblijven in Noord Overijssel en meerdere toeristische trekpleisters aandoen. De huidige aantrekkingskracht van de Chinese markt op Giethoorn is daarbij een goed voorbeeld. In deze LEADER periode willen we onderzoeken in hoeverre we nieuwe doelgroepen, en in het bijzonder de Chinese toeristen kunnen verleiden langer te verblijven in Noord Overijssel. Daarvoor is meer kennis nodig van de wensen van deze nieuwe doelgroepen, en de manier waarop die in promotie en gastheerschap moeten worden benaderd. We willen toeristische ondernemers ondersteunen bij het ontwikkelen en uitwerken van de juiste product-markt combinaties. Inzet van de LEADER labs, en broedplaatsen kunnen daarbij weer goede faciliteiten zijn.

Output: voor dit cluster willen we de volgende resultaten behalen:

	Eén verbonden gebied in Noord Overijssel	Output
1	Het realiseren van vernieuwende samenwerkingsconcepten om het “ons” gevoel te creëren in Noord Overijssel	2
2	Het opzetten van samenwerkingsverbanden van ondernemers tussen de toeristische parels, parels aan elkaar verbinden.	3
3	Het uitvoeren van projecten om het “ons” gevoel zichtbaar te maken.	7

	Groei aandeel nieuwe doelgroepen, in het bijzonder de internationale markt in Noord Overijssel	Output
1	Het realiseren van vernieuwende concepten om nieuwe internationale doelgroepen te binden, in het bijzonder het aandeel Aziatische toeristen te laten groeien	2
2	Het opzetten van tenminste 3 samenwerkingsverbanden tussen de toeristische parels om meer te profiteren van nieuwe internationale markten	3
3	Het uitvoeren van projecten die voortvloeien uit de vernieuwende concepten om het aandeel nieuwe internationale markten, en in het bijzonder de Aziatische markt, te laten groeien.	7

III. Cluster Verbinding van de samenleving met de toekomst van landbouw en water

In 2020 voelt de samenleving in Noord Overijssel zich meer betrokken bij de voedselproductie vanuit de landbouw dicht bij huis en heeft zij oog voor de nieuwe opgaven van het waterbeheer.

Landbouw en waterbeheer zijn twee belangrijke functies van het platteland in Noord Overijssel. Een vitaal platteland zal op een toekomstgerichte manier met deze functies om moeten gaan. En beide functies hebben met belangrijke ontwikkelingen te maken. Als LEADER willen we de samenleving van Noord Overijssel daarin meenemen.

Een deel van de landbouwsector kiest niet voor de productie voor de wereldmarkt, maar zoekt een afzet in de directe omgeving. Dat vraagt om andere producten en andere marktbenadering. Dat biedt kansen voor dit deel van de landbouwsector en sluit aan bij de toenemende behoefte aan gezonde voeding bij de consument. De stad-platteland-relatie wordt daarmee versterkt.

Waterbeheer wordt door het veranderen van het klimaat, een grote opgave. Dit is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid voor de overheidsinstanties zoals het waterschap. Omdat dit gevolgen heeft voor de hele samenleving zal de betrokkenheid van bewoners bij dit vraagstuk moeten worden vergroot. Maatregelen zullen draagvlak moeten hebben bij de bevolking. LEADER wil bijdragen aan het vergroten van de bewustwording bij inwoners bij de toekomstige wateropgaven door hen te laten participeren in plannen en realisatie daarvan.

Doelstelling 3.1: een economisch rendabele lokale voedselketen met streekproducten is opgezet

Het is om verschillende redenen wenselijk dat onze voedselvoorziening meer lokaal en regionaal georganiseerd wordt. Die redenen zijn onder andere gezondheid, voedselveiligheid en -zekerheid, zorg voor natuur en leefomgeving, het verkleinen van de ecologische voetafdruk en – last but not least – versterking van de lokale economie. In principe gaat het om een transitie naar een meer duurzaam model voor de voedselvoorziening. Om die transitie te realiseren zijn veranderingen nodig aan de vraagzijde (consument), de productiezijde (boer), de handel en de logistiek/distributie. Dit kan ook worden verbonden met initiatieven die zorgen voor cross-overs met zorg/gezondheid en betrokkenheid van bur-

gers bij de landbouwsector/voedselproductie. De regio kent innovatieve ondernemers die werken aan het verhogen van de toegevoegde waarde in de keten. De stad, de landbouw en de natuur zijn in onze regio op overzichtelijke schaal met elkaar verbonden. Zwolle staat bekend als culinaire hoofdstad van Nederland.

In deze LEADER periode willen we proberen in Noord Overijssel initiatieven te ontwikkelen die zorgen voor lokale voedselketens (productie-distributie-handel: van grond naar mond) en tegelijkertijd vormen van verbrede landbouw stimuleren die bijdragen aan gezondheid en beleving (toerisme). Hier zien we kansen om stad en platteland dicht bij elkaar te brengen. De relaties tussen gezondheid, gezonde voeding en gezonde leefomgeving willen we verder versterken.

Inspirerend voorbeeld uit Amsterdam WECANTEEN:

WE CANTEEN is een innovatieve formule waarbij het cateringaanbod in bedrijfsrestaurants wordt verzorgd in samenwerking met lokale ondernemers, ieder gespecialiseerd in een eigen product of keuken. Deze formule zou, met kennis van bijvoorbeeld de bedenkers van WE CANTEEN, naar het platteland gebracht worden. De rol van lokale ondernemers zou ook door streekproducenten kunnen worden ingevuld.

Doelstelling 3.2 Bewustwording over water en waterveiligheid en recreatief gebruik van water in ons gebied is verbeterd

Water is de verbindende factor in ons gebied. Bewustzijn van het belang van water in ons gebied is daarom erg belangrijk. Deze bewustwording bestaat onder andere uit dat inwoners weten wat de waterdoelen zijn, dat schoon water belangrijk is voor onze ecologie en wat de gevolgen zijn van klimaatverandering op onze waterveiligheid. En daarnaast moeten bewoners er ook van kunnen genieten, zowel op als langs het water. We gaan daarom aantrekkelijke “bewustwordings” projecten over water stimuleren. En we moedigen aan dat er ideeën worden ontwikkeld om van het water te genieten (recreatief medegebruik). In Noord Overijssel willen we de waterveiligheid samen met onze inwoners, Waterschappen en overheid en onderwijs verbeteren door de komende jaren in te zetten op het stimuleren van bewustwording en medegebruiksmogelijkheden.

Inspirerend voorbeeld qua werkwijze: Langs de Overijsselse Vecht bij Dalfsen ontwikkelt Vitens de nieuwe drinkwaterproductielocatie Vechterweerd. Deze locatie wordt ontworpen en gebouwd volgens een “integrale duurzaamheidstoets”, een nieuw concept in de waterwereld waarbij het drinkwaterbedrijf in overleg met partijen uit de omgeving een zeer duurzame productielocatie realiseert.

Output: voor dit cluster willen we de volgende resultaten behalen:

	Opzet economisch rendabele lokale voedselketen met streekproducten	Output
1	De ontwikkeling van vernieuwende verdienmodellen voor streekproducenten en verbrede landbouwactiviteiten (zorg, gezondheid, toerisme))	5
2	De opzet van een streekproductencentrum	1
3	De opzet van een efficiënt distributienetwerk van streekproducten	1

	Stimuleren bewustwording van water in ons gebied	Output
1	De ontwikkeling van bewustwordingsprojecten water	5
2	De ontwikkeling van waterbeleefprojecten in samenwerking met de omgeving	5

Prioritering.

Alle drie de thema's vinden we belangrijk voor onze regio. Het zijn opgaven die leven in het gebied. We willen dan ook gericht inzetten om op alle drie clusters tastbare resultaten te halen. Maar met name de clusters jongeren en onderwijs en vrijetijdseconomie zullen de meeste focus krijgen. We zullen concreet op de outputdoelen, zoals aangegeven in de outputtabellen, gaan sturen.

4. ACTIVITEITENPLAN

In het vorige hoofdstuk is de strategie beschreven en is benoemd aan welke doelstellingen we de komende LEADER periode gaan werken en welke resultaten we willen behalen. In dit hoofdstuk laten we zien op welke manier we dit denken te bereiken en hoe we het aanpakken.

4.1 Algemeen

Onze strategie is er op gericht dat we in eerste instantie veel inzetten op procesactiviteiten: we willen eerst onderzoeken wat de juiste oplossingen zijn. Dat doen we samen met gebiedspartners die daarvoor de ideeën kunnen aandragen. Vanuit deze processen zullen concrete uitvoeringsprojecten worden ontwikkeld.

De clusters zoals beschreven in hoofdstuk 3 zullen daarbij centraal staan. Per cluster organiseren we structuren van waaruit initiatieven worden ondersteund. Deze structuur beschrijven we in paragraaf 5.3.

We hebben in de voorbereiding gemerkt dat er veel gebiedspartijen zijn die ideeën hebben. Die ideeën willen we naar voren halen, verrijken, verbeteren en verbinden. Het gaat om partijen die initiatiefnemer kunnen zijn en partijen die dit kunnen ondersteunen. Samen zullen zij deze ideeën verder kunnen ontwikkelen. Dat zal als resultaat geven dat er samenwerking ontstaat, dat er kennis wordt gedeeld en dat er gezamenlijke initiatieven worden genomen. Leader zal dat faciliteren. Daarvoor zijn verschillende werkvormen in te zetten en kan met verschillende middelen worden gefaciliteerd.

4.2 Onze werkvormen

Na de beschrijving in hoofdstuk 2 van de gebiedsanalyse, in hoofdstuk 3 doorvertaald naar een strategie en doelen, geven we hier aan welke bijzondere werkvormen we willen ontwikkelen en inzetten. Het zijn werkmethode waarin ruimte is om initiatieven te laten opbloeien, om kennis te verzamelen, te vermeerderen en te delen, en waarbij de juiste mensen bijeen kunnen worden gebracht. We zien verschillende vormen die we ook op een geëigende manier willen faciliteren.

We noemen onze werkvormen:

- A. Netwerken: om onze prioriteiten per cluster concreet te maken willen we vanuit LEADER in eerste instantie werken aan het bouwen van netwerkstructuren van expertteams (zie ook bij 5.3) die partijen bij elkaar brengen die kennis kunnen delen, opgaven formuleren en oplossingsrichtingen kunnen aangeven.
- B. LEADER-labs: werkprocessen van initiatiefnemers die samen met onderwijs en kennisinstellingen interdisciplinair werken aan concrete opgaven die voortkomen uit praktijksituaties van ondernemers (duren max. een week) Hierbij willen we vooral nauw samenwerken met onderwijsinstellingen. De aanpak moet gemakkelijker in onderwijsprogramma's in te passen zijn.
- C. Broedplaatsen: werkprocessen van initiatiefnemers, samen met het onderwijs (docenten/studenten) en ondernemers die langere tijd (2-3 maanden) ergens aan de gang gaan met de uitwerking van een idee. Maar ook wordt het gebruikt voor het werken aan juist de oplossing of ideevorming voor een vraagstuk.
- D. Workshops en gebiedsconferenties: dit zijn kortdurende -veelal eendaagse- varianten waarbij we vooral de resultaten van A en C uitventen en die bedoeld zijn als kennisdeling met regio/gebied.
- E. Daarnaast blijven we elkaar prikkelen en faciliteren we (informele) ontmoetingen op het platteland met alternatieve werkvormen als Marktonthoeningen op het thema water (nadenken over wateropgaven) en LEADER cafés (ontmoeten, verbinden, delen).

Nadrukkelijk zullen we bij de formulering van de opdrachten van deze activiteiten er op toezien dat de beoogde resultaten goed aansluiten bij de criteria die wij als LAG stellen aan Leaderprojecten (zie ook bij paragraaf 7.2 en bijlage 4).

4.3 Bestuur en organisatie

Om onze Lokale Ontwikkelingsstrategie te kunnen uitvoeren is er een werkstructuur bestaande uit een Lokale Actie-Groep (LAG), expertteams en coördinatoren. Taken en rollen zijn beschreven in de paragrafen 5.1, 5.2 en 5.3.

4.4 Samenwerking met andere LEADERgebieden

Als LAG staan we open voor samenwerking met andere LEADERgebieden in binnen- en buitenland. Concrete samenwerkingsverzoeken hebben we ontvangen van Zuidwest Drenthe en de Grafschaft Bentheim. Met Zuid West Drenthe hebben we vooral een klik op het gebied van het stimuleren van de vrijetijdseconomie. Met de Grafschaft Bentheim heeft het voormalige LEADERgebied Noordoost Overijssel al eerder samengewerkt. Uit deze ervaring van Noordoost Overijssel weten we dat de samenwerkingsprojecten zich vooral toespitsen op het elkaar ontmoeten en uitwisselen van informatie over vergelijkbare doelen en projecten. De toekomstige samenwerkingsactiviteiten zijn gericht op voorbereiding (haalbaarheidsstudies, technische uitwerking, administratie en uitvoering) en uitvoering van samenwerkingsactiviteiten met andere gebieden.

4.5 Evaluatie.

De LAG organiseert halverwege de periode een midterm-review waarbij we kritisch kijken naar onze doelstellingen, de bereikte resultaten en de mogelijke effecten. De midterm-review vindt plaats medio 2018. We nodigen daarvoor een collega LEADERgebied (LAG) uit die we vragen ons een spiegel voor te houden in de vorm van intervisie. Naast de inhoudelijke toetsing willen we ook kijken naar de organisatie zoals de werkgroepstructuur en het functioneren van de LAG en de vordering van de besteding van de middelen (zie ook paragraaf 5.1).

4.6 Communicatie

In de voorgaande LEADERperiode's is communicatie bij de verschillende LEADERgebieden een wat onderbelicht item gebleven. Dat willen we in de nieuwe periode anders doen. Juist ook omdat we inzetten op brede betrokkenheid van gebiedspartners binnen de clusters, willen we als LAG nog in 2015 een communicatieplan opstellen waarin we het volgende uitwerken.

Doelgroepen:

Om het gebied te bereiken onderscheiden we de volgende doelgroepen waarop we onze communicatie willen richten:

- Jongeren
- Onderwijsinstellingen
- Ondernemers (via brancheorganisaties of ondernemersnetwerken)
- Toeristen/bezoekers (vrijetijdseconomie)
- Inwoners via wijkraden, plaatselijk belang of dorpsraden

Communicatiedoelen:

We willen met communicatie het volgende bereiken:

- Informatie verstrekken aan initiatiefnemers
- Resultaten laten zien ter verantwoording
- Draagvlak creëren
- Overdracht van kennis en innovatie, leren van elkaar
- Netwerk versterken
- Deskundigheid (kennis en vaardigheden) van LAG leden en initiatiefnemers verbeteren

Inzet middelen:

Diverse media zullen we inzetten om de boodschap uit te zenden: website, database met bestaande netwerkpartners, persberichten, nieuwsbrief, folders, twitter, filmpjes, presentaties, informatie avonden, intakegesprekken, netwerkbijeenkomsten, LEADERCafé's, training, cursus.

Onze stijl zal zijn: open, eerlijk, duidelijke taal, laag drempelig, korte lijnen, behulpzaam, kort en krachtig, visueel

Naast de directe doelgroepen zullen we ook veel aandacht besteden aan de communicatie met de gemeenten en de waterschappen, met wie we een goede relatie willen onderhouden.

Daarnaast maken LEADERcafé's onderdeel uit van onze mediastrategie en proberen we reuring te bereiken door prikkelende persberichten en communicatie over projectresultaten.

4.7 Administratie

LEADER Noord Overijssel heeft geen formele juridische structuur, anders dan dat de LAG een adviescommissie is voor Gedeputeerde Staten. Voor het beheren en administreren van de beheerkosten en de daarmee samenhangende rechtshandelingen, is de gemeente Steenwijkerland bereid de verantwoordelijkheid te dragen. Vanuit deze gemeente zal de administratie van de beheerskosten voor de LAG worden uitgevoerd. Het betreft de volgende taken:

- aanvrager en beheerder van de beheerskosten van de LAG
- administratie van het beheerbudget
- opstelling verplichte rapportages aan betaalorgaan
- werkgever/opdrachtgever van de coördinatoren
- het bieden van kantoorfaciliteiten voor het coördinatieschap

5. ORGANISATIE

5.1 Positie, taken en bevoegdheden LAG

De LAG Noord Overijssel is verantwoordelijk voor het opstellen en de uitvoering van deze Lokale Ontwikkelings- Strategie (LOS). Zoals uit deze strategie blijkt heeft die verantwoordelijkheid meerdere aspecten. Enerzijds heeft de LAG de verantwoordelijkheid om de initiatieven te mobiliseren, aan te jagen, te ondersteunen en te faciliteren. Leden van de LAG zijn in die rol ambassadeurs die anderen kunnen inspireren, gebruik makend van hun netwerk en expertise op één van de clusterthema's. Aan de andere kant heeft de LAG de formele verantwoordelijkheid voor het beoordelen van de ingediende projectvoorstellen en die met een zwaarwegend advies voor te leggen aan GS voor subsidieverlening.

De LAG is daarmee verantwoordelijk voor het totale proces dat zich vanuit LEADER in Noord Overijssel voordoet. De LAG zal formeel worden ingesteld door GS. Daarmee heeft zij de status van adviesorgaan van GS.

De LAG zal met diverse partijen relaties onderhouden. Zo is de relatie met de gemeenten en de waterschappen van groot belang. De LAG zal 2 keer per jaar een afstemmingsoverleg organiseren met de bestuurlijke en ambtelijke vertegenwoordigers van de gemeenten en waterschappen. Deze afstemming is van belang om de door LEADER in gang te zetten ontwikkelingen goed te stroomlijnen met het gemeentelijk beleid, waarmee ook de voorwaarden voor verplichte cofinanciering wordt geborgd. Het contact vanuit de LAG zal ook zo vaak als nodig door de coördinator worden gelegd, om zodoende tijdig de informatie uit te wisselen.

Naast deze inhoudelijk afstemming zal de voorzitter van de LAG jaarlijks ook op bestuurlijk niveau het contacten onderhouden met de gemeenten en de waterschappen.

5.2 Profiel en samenstelling LAG

Omdat we vanuit onze strategie focussen op verbinden en samenbrengen, hebben we onze organisatiestructuur ook zo ingericht. We kiezen voor een relatief kleine LAG van 9 personen, bestaande uit 8 niet-overheidsvertegenwoordigers en een onafhankelijk voorzitter.

De leden van de LAG.

- zijn nauw betrokken bij platteland Noord Overijssel
- zijn initiatiefrijk en hebben een schouder-eronder-mentaliteit
- zijn integere mensen die verantwoordelijkheid willen nemen
- denken breder dan de belangen van hun eigen organisatie,
- kunnen sector overstijgend, integraal en innovatief denken, hebben een breed netwerk en zijn in staat te verbinden
- kunnen voldoende tijd vrijmaken voor:
 - o verbinden van ideeën, mensen, organisaties
 - o het aanjagen/ initiëren van projecten
 - o de voorbereidingen en het bijwonen van de LAG-vergaderingen
 - o het bezoeken van Leader-projecten

LAG-leden nemen zitting op persoonlijke titel en kunnen zonder last of ruggespraak, op basis van een eigen oordeel, besluiten nemen.

De zittingstermijn van de LAG geldt eerst voor 3 jaar, tot eind 2018. In de tweede helft van 2018, tijdens de midterm-review, wordt het functioneren en de samenstelling van de LAG geëvalueerd (zie ook 4.5). Daarna gaat een nieuwe zittingstermijn in die loopt tot het einde van dit Leaderprogramma. Als uit deze evaluatie blijkt dat de LAG en de LOS bij-

gesteld moet worden, dan is dit mogelijk. De LAG leden kunnen in principe beide zittingstermijnen in deze functie blijven. De LAG besluit zelf over de aanbevelingen die uit de evaluatie naar voren komen.

Voorzitter

De LAG wordt voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter. Daarvoor is aangezocht de heer Leo Elfers, oud burgemeester van de gemeenten Dalfsen, Ommen en Steenwijkerland en woonachtig in Zwolle.

De voorzitter

- heeft draagvlak in de streek
- heeft bestuurlijke ervaring en inzicht in veranderingsprocessen
- is neutraal, onafhankelijk en enthousiasmerend
- heeft voldoende tijd beschikbaar
- is goed op de hoogte van wat er speelt in Noord Overijssel

Hij is de eerstverantwoordelijke voor het functioneren van de LAG en vertegenwoordigt als eerste LEADER Noord Overijssel naar buiten. Hij onderhoudt ook de bestuurlijke contacten met de provincie, de gemeenten en waterschappen. In eerste instantie heeft hij de rol ingevuld als kwartiermaker en heeft als zodanig een coördinerende rol gespeeld bij het samenstellen van de LAG.

De LAG-leden zijn aangezocht door de leden van de initiatiefgroep die nog voortkwam uit de vorige twee Leadergebieden. Maar een nieuwe periode, in een nieuw gebied, en met een nieuwe aanpak, vraagt ook om nieuwe LAG-leden. Vanuit de kennis en ervaring van de werkgroepleden zijn mensen aangezocht waarvan bekend is dat zij deskundig zijn op één van de deelthema's van deze LOS én op voldoende draagvlak in het gebied mogen rekenen.

De volgende personen gaan deel uit maken van de nieuwe LAG:

	Naam	thema	Profielen / competenties
1	Dhr. Leo Elfers	Onafhankelijk voorzitter	- oud burgemeester, oud voorzitter landinrichtingscommissie oud waterschapsbestuurder - verbinder mediator
2	Mw. Carry Abbenhues	Bestuur, economie, recreatie en toerisme	- bestuurskundige, oud burgemeester, oud gedeputeerde
3	Dhr. Dick Altena	Plattelandsontwikkeling, natuur en water	- eigenaar outdoorcookingbedrijf - voorzitter natuureducatiecentrum De Koppel/ Hardenberg
4	Dhr. Alex Dekker	Vrijetijdseconomie	- eigenaar familiecamping - voorzitter gemeentebelangen Staphorst - bestuurslid De TIP IJhorst/De Wijk
5	Mw. Miriam Dekkers	Vrijetijdseconomie	- eigenaar managementconsultantbedrijf - manager hotel De Pergola Giethoorn - voorzitter KHN afdeling Steenwijkerland - Bestuurslid st. waterrecreatie Steenwijkerland - oud bestuurslid netwerkorganisatie ZZP-ers
6	Mw. Lisanne Gerritzen	Plattelandsontwikkeling, verbrede landbouw	- landschapsarchitect - lid kunstcommissie Lemelerveld
7	Mw. Frida Hengeveld	Onderwijs, plattelandsontwikkeling	- voorzitter college van bestuur AOC De Groene Welle - oud bestuurslid MBO-raad
8	Mw. Marga Hoogendoorn	Leefbaarheid platteland	- programmamanager Isalaklinieken Zwolle - bestuurslid Vereniging dorpsbelang Zalk - voorzitter overlegplatform kleine kernen gemeente Kampen

9	Mw. Karola Schröder	Leefbaarheid platteland	<ul style="list-style-type: none"> - zelfstandig ondernemer adviesbureau - voorzitter sociaal eetcafé Ommen - betrokken bij realisatie zorgboerderijen, uitvoering dorpsplannen
---	---------------------	-------------------------	--

5.3 Organisatie van de uitvoering

De LAG is eindverantwoordelijk voor de realisatie van deze LOS en stelt de adviezen op aan Gedeputeerde Staten van de Provincie Overijssel.

De LAG waakt over de voortgang van deze LOS en dient projecten te beoordelen. De projectbeoordeling vindt plaats aan de hand van selectiecriteria zoals opgenomen in hoofdstuk 7.3. Er wordt op verschillende locaties in het gebied vergaderd. Dit overleg vindt plaats bij onze samenwerkende partners of elders in het gebied waar een initiatief speelt. De LAG wordt ondersteund door twee LEADERcoördinatoren. De coördinatoren dragen zorg voor het algemene reilen en zeilen van de LAG, ondersteunen en adviseren de voorzitter en ondersteunen initiatiefnemers in het LEADERsubdietaject. Er wordt op verschillende locaties in het gebied vergaderd. Dit overleg vindt plaats bij onze samenwerkende partners of elders in het gebied waar een initiatief speelt. In de LAG-vergaderingen wordt enerzijds de voortgang van de LOS besproken en anderzijds projecten beoordeeld. Zie voor verdere werkwijze van de LAG ook hoofdstuk 7.1.

Expertteams

Naast de LAG zal onze structuur ook bestaan uit ad hoc expertteams die in opdracht van de LAG ingezet kunnen worden bij de drie clusters van deze strategie. Een expertteam is een groep deskundigen en betrokkenen bij een vraagstuk die samen zoeken naar verbetering, verdieping en verrijking van een projectvoorstel of andersoortige opgave die kunnen toeleiden naar een LEADERproject. We willen met dergelijke teams hulp mobiliseren voor mensen met ideeën die steun kunnen gebruiken bij het verder uitwerken daarvan. De teams worden gevormd uit betrokken personen uit het gebied die hiervoor worden gevraagd of die zichzelf aanbieden om mee te denken en te werken aan het in eerste instantie bijeen brengen van ideeën en mensen. Ze functioneren als een aanjaaggroep en stimulator. Het resultaat van hun denken en handelen kan overgaan in de bijzondere werkvormen die we kennen (Leaderlabs, broedplaatsen). De teams functioneren in opdracht van de LAG. Vooraf wordt schriftelijk vastgelegd aan welke vraagstelling zal worden gewerkt en welke faciliteiten vanuit LEADER daarvoor beschikbaar zijn. LAG-leden kunnen ook deel uitmaken van deze teams, waarmee er een directe relatie is geborgd tussen LAG en expertteams. Expertteams kunnen kort- en langdurend worden ingezet, al naar gelang de vragen zich aandienen en hoe er een goed vervolg kan worden gegeven aan een initiatief.

De processen van en vanuit de expertteams zullen goed worden gefaciliteerd. De samenstelling en grootte van de expertteams kan variëren, afhankelijk van het aantal en soort initiatieven dat zich aandient. Het is ook denkbaar dat er vanuit de expertteams subwerkgroepen ontstaan die op deelonderwerpen de processen ondersteunen. De expertteams zullen uiteindelijk ook een belangrijke rol spelen bij het opzetten van de projectvoorstellen. Door betrokkenheid van de expertteams bij de projectvoorstellen zal er een goede borging zijn van de specifieke LEADERkwaliteiten waaraan projecten moeten voldoen: bottom up, innovatief en het resultaat van samenwerking. De teams vormen daarmee een kraamkamer, een platform en doorgeefluik van goede Leaderprojecten. Het resultaat van datgene wat in de expertteams gebeurt en van daaruit wordt opgezet, kunnen projecten zijn die tot nieuwe kennis en inzicht leiden en projecten die tot concrete investeringen leiden.

Coördinatoren.

De LAG kiest er voor twee coördinatoren te benoemen die de LAG ondersteunen bij de uitvoering van haar taken. De reden dat er voor twee coördinatoren wordt gekozen is dat de breedte van het takenpakket en de grote diversiteit van werkzaamheden verschillende disciplines vraagt en een grote mate van flexibiliteit. Ook speelt mee dat de twee beoogde kandidaten veel kennis en ervaring hebben in het LEADERproces. Van de coördinatoren wordt gevraagd dat zij thuis zijn in het gebied, mensen kennen en weten wat er leeft en speelt, zowel binnen de clusters van deze strategie als in het gebied Noord Overijssel. Voor initiatiefnemers moet het leggen van contact met een coördinator laagdrempelig

zijn. Dat vraagt een sociaal vaardige houding. De coördinatoren moeten goed op verschillende abstractieniveaus kunnen denken en opereren proactief om mensen met potentiële projecten te helpen en te ondersteunen. Zij dragen tevens zorg voor het algemene reilen en zeilen van de LAG, ondersteunen en adviseren de voorzitter en ondersteunen initiatiefnemers in het LEADERsubsidietraject. De coördinatoren zullen samen 0,8 fte invullen. De coördinatoren krijgen vanuit de LAG een goede onderlinge taakverdeling opgedragen met goede afspraken over vervanging.

Tot de taken van de coördinator behoren onder meer:

- eerste aanspreekpunt voor Leader Noord Overijssel
- het ondersteunen van de expertgroepen bij het initiëren van projecten / ondersteuning bieden bij het zoeken naar partners in de markt;
- ondersteunen bij de ontwikkeling en het begeleiden van projecten;
- optreden als intermediair tussen de expertteams/LAG en initiatiefnemers;
- ondersteuning bieden en informatie overdragen aan partijen in de regio, de provincie en de LAG
- secretariaat van de LAG: voorbereiding, advisering en nabewerking van LAG-vergaderingen
- ondersteunen de voorzitter bij zijn representatieve taken

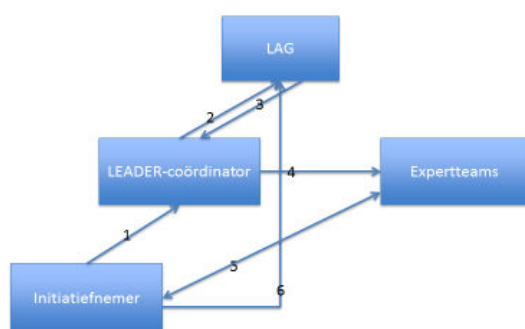
Kennisdeling.

Binnen de werkstructuren zoals eerder beschreven zal vanuit Leader het volgende gedaan worden aan kennisdeling:

- Vraag en aanbod matching door de coördinator (afhankelijk van de vraag uit het gebied)
- Zoeken naar integrale vraagstukken (bijvoorbeeld onderzoek “ontgroening platteland” vanuit een interdisciplinaire aanpak en op multilevelniveau (MBO/HBO/VWO/Universiteit) uitvoeren.
- Faciliteren van het uitwerken van de vraagstukken (studenten in de biotoop aan het werk, bedrijfsleven/ opdrachtgever (kan ook plaatselijk groep zijn of overheid)
- Participatieve benadering: met input van bewoners, direct betrokkenen en studenten die bijvoorbeeld uit het gebied zelf komen
- Aansluiting bij onderwijsstructuur is wel essentieel (opdrachten, stages, afstudeeropdrachten, praktijkopdrachten, minors)
- Klankbordgroep van onderwijs maar ook van bedrijfsleven en evt. plaatselijk belangen
- Uitdagende vorm: zoals Het Beste Idee van ons Gebied (competitie)

Relatieschema bij projectontwikkeling.

We beschrijven in deze strategie de rollen van LAG, expertteams en coördinatoren. In onderstaand schema laten we zien wat de procesgang kan zijn van concrete initiatieven en de relaties tussen de betrokkenen.

Initiatieven kunnen op twee manieren ontstaan

- 1: vanuit een initiatiefnemer zelf: neemt contact op met de coördinator die meedenkt over de aanpak (1), en die vervolgens in de LAG toetst of het idee LEADER-waardig is of kan worden (2). De coördinator gaat indien nodig en gewenst en in overleg met de initiatiefnemer met het oordeel van de LAG (3) naar een expertteam (4) die de initiatiefnemer verder kan ondersteunen (5). Daarna wordt het project verder uitgewerkt waarna formele indiening mogelijk wordt (6).
- 2: ook kan een expertteam op zoek gaan naar initiatiefnemers (5) die vervolgens -met derden- samen werken aan de verdere uitwerking van ideeën. Via de relatielijnen 1 t/m 4 wordt tussentijds getoetst bij de LAG of het project LEADERwaardig wordt.

6. FINANCIERING

6.1. Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren we onze financiële ambities. Deze sluiten aan bij de strategische en inhoudelijke uitgangspunten die we in voorgaand hoofdstukken hebben gepresenteerd. Alvorens we de tabellen presenteren, geven we allereerst inzicht in de overwegingen die we hebben genomen om tot deze keuze te komen.

6.2. Uitgangspunten financiële tabel

Bij het opstellen van de financiële tabellen hebben we rekening gehouden met een aantal formele, door de EU, het Rijk en provincie opgelegde uitgangspunten en daarnaast hebben we zelf overwegingen en keuzes gemaakt die te maken hebben met regionale aspecten en voorkeuren. Deze staan hieronder weergegeven.

Formele uitgangspunten:

- De systematiek van POP schrijft voor dat Europese financiering wordt verstrekt indien er voor tenminste eenzelfde bedrag aan nationale publieke cofinanciering beschikbaar is. De nationale cofinanciering bestaat uit publieke middelen van Rijk, provincie, gemeenten, waterschappen en andere als (semi-)overheid erkende instanties.
- De getallen in de financiële tabellen gelden op programmaniveau. Per project kunnen afwijkende percentages gehanteerd worden.

Overwegingen en keuzes van de LAG:

- De afgelopen LEADER periode, 2007 tot en met 2013, is voor de Leadergroepen in Noordwest Overijssel en Noordoost Overijssel heel succesvol geweest. Voor Noordwest Overijssel was € 1.200.000 Europees geld beschikbaar, het geen heeft geleid tot een investeringsimpuls van publieke en private middelen van € 4.320.000. Voor Noordoost Overijssel was dit een Europese bijdrage van € 2.000.000, dat een investeringsimpuls heeft betekend van € 6.600.000.
- Voor de nieuwe periode, 2015 tot en met 2020, is op aanwijzing van de provincie gekozen voor een andere indeling van de Leadergebieden (zie ook paragraaf 2.1). Noordwest en Noordoost Overijssel worden samengevoegd onder toevoeging van Kampen en Zwolle.
- Op basis van door de provincie verstrekte informatie heeft Noord Overijssel 215.781 inwoners (zie ook 2.1). Het aantal inwoners is bij aanvang een eenmalige aanname en zal gedurende de periode niet meer wijzigen.
- De Waterschappen maken integraal onderdeel uit van het Leadergebied als ware het een negende gemeente in Noord Overijssel. Voor de inzet van de cofinanciering en de budgetverdeling is voor de Waterschappen het aantal inwoners fictief vastgesteld op 15.000.
- Naar verwachting is een direct budget van publieke middelen van € 4.00.000 beschikbaar voor de gehele periode. Dit budget bestaat uit de volgende bijdragen:
 - € 2.000.000 van Europa
 - € 1.000.000 van de provincie Overijssel
 - € 1.000.000 van de betrokken acht gemeenten en de waterschappen
- Voor de beheerkosten van de LAG is geen private bijdrage voorzien.
- Voor projecten zal maximaal 40% Leaderbijdrage (publieke cofinanciering) worden ingezet.

6.3. Cofinanciering overheden

Op basis van de toezegging van de provincie Overijssel verwachten we een budget van € 2.000.000 van EU, € 1.000.000 van de provincie Overijssel en de extra inzet van de Waterschappen van € 130.000.

De benodigde verplichte cofinanciering van de acht deelnemende gemeenten en de waterschappen bedraagt in totaal ook € 1.000.000. Op basis van het aantal inwoners is de bijdrage van iedere gemeente en de waterschappen als volgt:

Tabel: Bijdrage publieke cofinanciering gemeenten en waterschappen

Gemeente/waterschappen	aantal inwoners	cofinanciering
Dalfsen	27.477	€ 119.076
Hardenberg	58.834	€ 254.967
Kampen	17.095	€ 74.084
Ommen	16.572	€ 71.818
Staphorst	16.170	€ 70.076
Steenwijkerland	43.602	€ 188.957
Waterschappen	15.000	€ 65.005
Zwartewaterland	22.368	€ 96.936
Zwolle	13.663	€ 59.081
Totalen	230.751	€ 1.000.000

Een aantal gemeenten en de waterschappen heeft het afgelopen jaar reeds de cofinanciering geregeld of afgestemd met de raad en is derhalve in principe beschikbaar gesteld. De overige gemeenten gaan dit regelen bij de Perspectief nota voor 2015. Deze middelen zullen gedurende de Leaderperiode beschikbaar komen.

De waterschappen die in Noord Overijssel actief zijn, zijn het Waterschap Vechtstromen, het Waterschap Reest en Wieden en het Waterschap Groot Salland. Deze laatste twee waterschappen zullen zo mogelijk per 1 januari 2016 gaan fuseren. Hierdoor ontstaat een nieuw fusiewaterschap. De waterschappen zullen actief betrokken worden in de nieuwe Leader periode in Noord Overijssel. De waterschappen zullen, naast een bijdrage in de publieke cofinanciering, ook gezamenlijk nog € 130.000 aan extra cofinanciering inbrengen. Deze middelen zullen worden gezien als inbreng van derden.

Per uit te voeren project zal bezien worden welke private investeringsgelden beschikbaar komen en ingezet gaan worden. Voor een deel kan dit ook bestaan uit extra cofinanciering van gemeenten of waterschappen of door andere lokale publieke organisaties, zoals kennis- en onderwijsinstellingen.

6.4. Begroting, kosten per submaatregel.

Submaatregel 1: voorbereidingskosten:

De LAG heeft er voor gekozen de voorbereidingskosten voor het opstellen van deze LOS en het formeren van de LAG niet ten laste te brengen van de beschikbare middelen in het kader van LEADER 3. Derhalve zijn deze kosten nihil.

Submaatregel 2: uitvoeringsbudget:

Uit deze middelen zullen concrete projecten worden gefinancierd. Naast inzet van publieke middelen van Europa, provincie, gemeenten en/of waterschappen zullen deze projecten ook voor 60% gefinancierd worden met publieke middelen. Wij zullen de initiatiefnemers en partners bij de projecten aan de voorkant van het ontwikkelingsproces stimuleren om voldoende eigen middelen of andere subsidiebronnen (projecten dienen dan meerdere beleidsdoelen) aan te boren waarmee het percentage van 60 % eigen financiering kan worden gehaald. Dat zal ook een onderdeel moeten zijn bij de uitwerking van het projectvoorstel. Waar nodig en mogelijk zal de LAG daarin actief ondersteunen. Bij de midterm-review in 2018 zullen we deze aanpak evalueren. Afhankelijk van de behaalde resultaten zal bezien worden of deze benadering al dan niet bijstelling nodig heeft.

Submaatregel 3: samenwerkingsverbanden.

In deze LOS beschrijven we dat we al contacten hebben met diverse andere LEADERgebieden. We willen graag verder verkennen welke concrete samenwerking tot stand kan komen. We zullen daarbij in ieder geval aansluiting zoeken bij de thema's die wij in onze LOS centraal stellen. Voor het opzetten van deze samenwerking reserveren wij een bedrag van € 100.000 die helemaal uit de publieke middelen zal worden betaald.

Submaatregel 4: beheer- en organisatiekosten.

Hieronder worden de kosten gebracht voor het functioneren van de LAG. Uitgangspunt is een kleinere LAG en diverse expertteams.

Zowel de LAG, als de coördinator moeten gefaciliteerd worden teneinde het gewenste resultaat te kunnen bereiken. De hiermee gepaard gaande beheerkosten vanaf 2015 tot en met 2020, alsmede het jaar 2021, waarin de financiële afronding plaatsvindt, worden vooralsnog geraamd op een bedrag van € 439.575.

Deze LAG heeft gekozen voor een aanpak op basis van kansen voor vernieuwing, middels proeftuinieren en lef door veel te experimenteren. Aan het begin van de uitwerking van projecten kan het noodzakelijk zijn om de initiatiefnemers te ondersteunen met deskundige hulp. Daarom introduceren wij de bijdrage voor ontwikkelkansen door de inschakeling van expert, kleinschalige gebiedsconferenties en broedplaatsen. Met een gering subsidiebedrag van maximaal € 5.000 per project willen wij deze ondersteuning mogelijk maken. De toekenning van een dergelijke ondersteuning mag geen lange en ingewikkelde weg kennen maar moet per omgaande door de LAG kunnen worden afgerond. Uit praktische overwegingen zullen wij de raming van deze kosten voor de gehele periode ad. € 150.000 toevoegen aan de beheer- en organisatiekosten. Hierdoor kunnen Gedeputeerde Staten volstaan met de afgifte van één integrale beschikking. Hiermee komen de totale geraamde beheer- en ontwikkelkosten op een bedrag van € 689.575.

6.5. Totaaloverzicht inzet middelen over submaatregelen.

Op basis van de hierboven aangegeven financiële kaders geven we in onderstaande tabel aan hoe de financiële middelen zullen worden ingezet over de submaatregelen.

Tabel: verdeling en inzet budgetten op programmaniveau, verdeeld per submaatregel

bron	Submtr 1		Submtr 2 (projecten)		Submtr 3 (samenwerking)		Submtr 4 (beheer- en ontwikkelingskosten)		Totaal programma in €	Totaal programma in %
	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%
EU	0	-	1.605.213	20	50.000	50	344.787	50	2.000.000	22,6
provincie	0	-	802.606	10	25.000	25	172.394	25	1.000.000	11,3
gem/ws	0	-	802.606	10	25.000	25	172.394	25	1.000.000	11,3
privaat	0	-	4.815.639	60	0	0	0	0	4.815.639	54,8
totaal	0		8.026.064	100	100.000	100	689.575	100	8.815.639	100

6.6. Budgetverdeling van submaatregel 2 over de clusters:

De LAG zal bij het beoordelen van de projecten haar oordeel mede laten bepalen door de mate waarin private middelen zullen worden ingezet bij de realisatie van het project. Over het totaal van alle projecten die worden ontwikkeld binnen de drie clusters van deze LOS, zullen uiteindelijke 40 % publieke middelen en 60% private middelen moeten worden ingezet. Hiermee willen we tot uitdrukking brengen dat projecten die met een positief advies aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd kunnen rekenen op een stevig draagvlak bij de initiatiefnemers. De Leaderbijdrage is daarmee een (substantiële) aanvullende subsidie. We leggen ons vooraf niet in absolute zin vast op verdeling van het budget over de clusters. We streven naar het realiseren van de gestelde doelen. Indicatief stellen we dat de middelen binnen submaatregel 2 (uitvoeringsbudget) als volgt over de clusters wordt ingezet:

- jongeren en onderwijs: 40 %
- vrijetijdseconomie: 40%
- verbinding samenleving met water en landbouw: 20%'

6.7. Tussentijdse bijstelling

Door de LAG en de betrokken gemeenten is de afspraak gemaakt dat eind 2018 een midterm-review zal plaats vinden waarin het verloop van Leader tussentijds wordt geëvalueerd. Dat geldt ook voor de beschikbaarheid en inzet van de budgetten. Op basis van de vooruitzichten voor 2019 en 2020 zal, indien daartoe aanleiding is, een herverdeling over de gemeenten en de waterschappen plaatsvinden. Uitgangspunt hierbij is dat de beschikbare publieke middelen binnen de Leaderperiode volledig worden ingezet in Noord Overijssel.

7. INTERNE ORGANISATIE LAG

7.1. LAG werkwijze en verantwoording

De LAG wordt gevormd door 9 personen. 8 leden zijn op inhoudelijk gronden zijn aangezocht door de initiatiefgroep en er is een onafhankelijk voorzitter (zie ook paragraaf 5.1). De LAG vergadert minimaal vier keer per jaar en stelt aan het begin van elk jaar een vergaderschema vast. De planning van vergaderingen worden afgestemd op de openstellingstrances die de provincie Overijssel bekend maakt. De voorzitter en de coördinator doen hiervoor een voorstel. Mocht tussentijds, op verzoek van 3 of meer leden een extra vergadering wenselijk zijn dan zal de voorzitter deze uitschrijven. De agenda van de vergadering wordt opgesteld door de voorzitter en de coördinator. De coördinator bereidt de vergaderstukken voor en stuurt deze 1 week voor de vergadering toe. De LAG bepaalt of dit digitaal kan of in papieren versie. In het laatste geval kan de coördinator gebruik maken van de kopieer- en verzendfaciliteiten van de gemeente Steenwijkerland.

Onderwerpen kunnen informierend, oriënterend of besluitvormend in de LAG-vergaderingen aan de orde komen. Bij oriënterende onderwerpen worden visies en standpunten gedeeld zonder formele besluitvorming. Bij besluitvormende onderwerpen besluit de LAG bij meerderheid van stemmen. De voorzitter formuleert, gehoord de beraadslaging, voorafgaande aan de besluitneming, het te nemen besluit.

Mocht bij de beoordeling van een project één van de LAG-leden een te grote persoonlijke binding hebben dan zal hij of zij niet deelnemen aan de beraadslaging en van stemming worden uitgesloten. Bij behandeling van het betreffende onderwerp verlaat het LAG-lid tijdelijke de vergadering. Dit wordt ook vastgelegd in het huishoudelijk reglement van de LAG (zie bijlage 3). Bij een stemming moeten ten minste de helft plus één van de leden aanwezig zijn. Indien de stemming een gelijk aantal voor- als tegenstemmers oplevert is het oordeel van de voorzitter doorslaggevend.

De LAG zal haar werkwijze vastleggen in het reglement van orde vaststellen en bij de start van haar werkzaamheden (najaar 2015) vaststellen. Het concept hiervan is opgenomen als bijlage 3.

De LAG is formeel een adviesorgaan van Gedeputeerde Staten van Overijssel conform artikel 83 van de Provinciewet. De LAG verantwoordt daarom ook aan de provincie. Hierover zullen nadere afspraken worden gemaakt, mede op basis van de eisen die de provincie hieraan stelt. Verder zal de LAG van haar activiteiten verslag doen op haar website. Openbare verantwoording is een onderdeel van de communicatieaanpak. Verder zal de LAG in het periodiek overleg met de gemeente- en waterschapsbestuurders haar beleid verantwoorden.

7.2. Selectiecriteria en -procedure voor steunaanvragen bij de LAG

Projecten die voor LEADER-steun in aanmerking komen moeten voldoen aan de volgende criteria:

- inhoudelijke passend binnen de drie centrale thema's van deze LOS en bijdragen aan de hierbij gestelde doelen
- bottom-up tot stand gekomen
- vernieuwend voor het gebied
- resultaat van samenwerking tussen meerdere partijen
- gericht op en gespreid over het gebied
- integraal
- mate van samenwerking tussen publieke en private partijen
- overdraagbaar
- organisatorisch en financieel haalbaar
- maatschappelijke meerwaarde: effectiviteit en efficiency (value for money)

Bij de beoordeling hanteert de LAG een scorelijst op basis waarvan elke project zal worden beoordeeld. De scorelijst en de werkwijze daarbij is opgenomen als bijlage 4.

In geval de LAG moet prioriteren (meer aanvragen dan dat er beschikbaar budget is na openstelling) zal de LAG een volgorde bepalen op basis van de behaalde scores.

Ook zal de LAG rekening houden met de spreiding van projecten binnen het LEADER-gebied, zoals in hoofdstuk 6.6 is aangegeven.

Verder zullen projecten moeten voldoen aan de formele eisen die vanuit de provincie Overijssel (subsidieverlener) en Europa (conformiteitseisen) worden gesteld.

Projectaanvragen worden, voordat de LAG besluitvormend een advies formuleert, in het voortraject al van advies voorzien. Hierbij spelen zowel de coördinator als de expertteams een belangrijke rol. In dit voortraject zal al voldoende duidelijk worden of het definitieve projectvoorstel dat voor een subsidieaanvraag in aanmelding komt, voldragen is, aansluit bij de gestelde prioriteiten en op draagvlak mag rekenen van de LAG.

Projectaanvragen worden uiteindelijk ingediend bij Gedeputeerde Staten. De provincie en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) dragen zorg voor de formele afwikkeling van de subsidiebeschikking.

De LAG zal periodiek infomeren bij de projectindieners hoe de vorderingen zijn en de resultaten worden behaald. De LAG zal uit haar midden per project een contactpersoon aanwijzen die de contacten onderhoudt.

7.3. Monitoring

We kiezen in deze LOS voor een aanpak waarin de LAG en de onder haar hoede functionerende werkvormen (expertteams, Leaderlabs, broedplaatsen) in het voortraject van de projecten al actief meedenkt. Dat betekent dat vooraf veel duidelijk is over de te verwachten resultaten. De LAG zal gaande de uitvoering goed contact blijven onderhouden met de initiatiefnemers. Zo blijft er goed zicht op de vorderingen en de uiteindelijke uitkomsten. De LAG verwacht daarna van de initiatiefnemers ook goede medewerking om verslag te doen van zowel het ontwikkelingsproces als de bereikte resultaten. We willen deze informatie graag delen met derden. De informatie zal gedeeld worden via de geëigende communicatiekanalen van de LAG zelf, maar ook van de provincie, de RVO en zo mogelijk via het Netwerk Platteland.

7.4. Effectmeting en evaluatie

We hebben eerder in deze LAG aangegeven welke resultaten we willen bereiken. Daarop kan de LAG goed sturen. We nemen ons in ieder geval voor om in 2018 het hele proces te evalueren. Dat geldt voor:

- de gestelde doelen en voortgang daarin.
- de werkprocessen de werkmethoden
- het functioneren van de LAG en de LAG leden
- het functioneren van de coördinatoren
- de besteding van de middelen en de planning daarbinnen
- de communicatie

Zo nodig zal voor de laatste jaren worden bijgestuurd. Dat wordt goed afgestemd met de overheden. Ook zal hierover met het gebied worden gecommuniceerd.

Bijlage 1: Deelnemers gebiedsbijeenkomsten

Betrokkenen bij ontwikkeling LOS Noord Overijssel

nr.	voornaam	achternaam	organisatie/proces
1	Dick	Altena	Natuuract. centrum De Koppel Hardenberg
2	Hib	Anninga	Anningahof
3	Nico	Arkes	Boswachter SBB
4	Herman	Assen, van	melkschappenboerderij
5	Rienko	Baarslag	gemeente Zwolle
6	Egbert	Beens	Staatsbosbeheer
7	Ilse	Boers	toeristische merkleider WaterReijk
8	Albert	Boeve	dorpsraad Wilsum
9	Joukje	Bosch	OPG
10	Casper	Bouhuis	Saxionstudent
11	Hendrieëtte	Bouma	LTO Hardenberg
12	Anet	Bovendeert	Ommer Marke
13	Jan	Boxum	PG- coördinator Noord West Overijssel
14	Henny	Broekroelofs	de boer als gastheer
15	Andé	Bus	Saxion / Paasloo
16	Bea	Claessens	Natuurmonumenten
17	Roelof	Compagner	tourclub Staphorst
18	Christiaan	Dalfsen, van	ondernemer, landbouw, recreatie
19	Sjoukje	de Haan	Deltioncollege/ WaterReijkacademie
20	Alex	Dekker	camping de Vossenburcht
21	Herman	Dijk, van	LTO-noord afd. Ommen
22	Alice	Douma	PG lid Noordwest Overijssel
23	Alex	Dzuba	PG lid, gemeente Steenwijkerland
24	Leo	Elfers	beoogd voorzitter LAG
25	Wilma	Ellenbroek	recreatieondernemer / PG lid N-O Overijssel
26	Gabriëlla	Esselbrugge	ondernemer/horeca-adviseur
27	Gery	Feddes	Stichting Vitaal platteland (SVP)
28	Ton	Fleer	gebiedskenner
29	Miriam	Gerrits	Natuureducatiecentrum de Koppel
30	Petra	Gerritsen	PG lid, gemeente Zwartewaterland
31	Hans	Gerritzen	landschap Overijssel
32	Lisanne	Gerritzen	The citadelcompany
33	Geert	Groot, de	Stichting Kunstwgen
34	Rita	Hanekamp	Groene Welle
35	Wimjan	Heijden, van der	Waterschap Groot Salland
36	Henk	Heusinkveld	PG lid, gemeenten Ommen-Hardenberg
37	Marga	Hoogendoorn	dorpsraad Zalk
38	Duurzaam	Hoonhorst	Duurzaamheid / energie
39	Jouk	Huisman	Vrienden van de Olde maten
40	Rene en Simone	Jansen	Vechtdalhoeve
41	Jan	Jansen Holleboom	LTO-Dalfsen
42	Anneke	Jeeninga	Zorgboerderij
43	Luc	Jehee	prov Overijssel, Ruimte voor de Vecht
44	Jolanda	Kemna	PG coördinator Noord Oost Overijssel
45	Antje	Kingma	Boerhoes/ PG lid Noord Oost Overijssel
46	Gerry	Kleene	LTO Hardenberg
47	Erika	Kloekhorst	Jongeren/jeugdwerk /SMON
48	Egbert	Knoeff	Sluuspoot
49	Evert	Kremer	LTO/Boeren in het Vechtdal
50	Greetje	Kronenburg	Krokomultipunt
51	Dity	Langendijk	Waterschap Reest en Wieden
52	Duurzaam	leefbaar Lemelerveld	Duurzaamheid / energie
53	Annemie	Lepelaars	zorgboerderij Landjuweel De Hoeven
54	Martin	Luinstra	Coöperatie Nieuwleusen beheer
55	Dick en Esther	Meusen /Wouters	b. en b.
56	Bert	Michèl	wijkcoördinator gemeente Zwolle
57	Andre	Naberman	St. promotie Genemuiden
58	Rene	Nieuwensteijn	cultuurmakelaar Dalfsen
59	Ingrid	Nije Bijvank-van Herel	Oversticht
60	Tineke	Nooij, de	gemeente Kampen
61	Annemarie	Noordman	LTO
62	Adri	Ooms	toeristisch gebiedsregisseur
63	Evert	Overweg	zorgondernemer/ logeerboerderij De kleine vos
64	Henk	Pelleboer	ondernemer, landbouw, toerisme
65	Wilhelm	Pelleboer	Ondernemer, streekproducten

66	Rineke	Peltjes	LTO vrouw en bedrijf
67	Warner	Poortman	gemeente Kampen
68	Marinus en Joke	post -Crommert, van de	kaasboerij Heileuver Zwolle
69	Bob	Radstake	kunstenaar/ondernemer
70	Gea	Rooks	provincie
71	Meike	Schrijver	gemeente Kampen
72	Karola	Schröder	PG lid Noordoost Overijssel
73	Arend Jan	Schuurman	PG lid, gemeente Staphorst
74	Henk	Sellis	Kopgroep NLIJ
75	Nico	Slot	PG lid Noordwest Overijssel
76	Remco	Sluiter	Growcamp
77	Nicole	Snellaars	PG lid, gemeente Dalfsen
78	Marina	Stel	gemeente Dalfsen
79	Jan	Sweere	toeristisch ondernemer
80	Jan-Olaf	Tjabringa	gebiedsmakelaar
81	Hanneke	Valkeman	gemeente Zwolle
82	Loet	Van der Heijde	Natuur en Milieu Overijssel
83	Kor	Van der Velde	gemeente Steenwijkerland
84	Jan	Van Ek	gemeente Steenwijkerland
85	Hendry	Van Ittersum	verbrede landbouwer
86	Paul	Velde, te	SVP Hardenberg/gebiedsmakelaar
87	Hugo	Vernhout	OPG
88	Jan	Vonder	ANV Tolhuislanden
89	Klaas	Wal, van der	Advies- en initiatief Raad NL IJsseldelta
90	Anja	Winkelaar	Baalderborg
91	Thea	Wisniewski	PG lid Noordwest Overijssel
92	Fedde	Zijlstra	PG voorzitter Noordoost Overijssel
93	Erica	Zwanenburg	PG lid NW Overijssel, IVN projectleider natuureducatie
	Marga	de Jong	ETC adviseur
	Henk	Kieft	ETC adviseur

BIJLAGE 2 A: KERNEN EN GEBIEDEN VAN LEADERGEBIED NOORD OVERIJSEL

Gemeente	kern	Aantal inwoners	Totaal per gemeente
Dalfsen	BUITENGEBIED	6.799	
Dalfsen	DALFSEN	8.677	
Dalfsen	HOONHORST	657	
Dalfsen	LEMELERVELD	3.457	
Dalfsen	NIEUWLEUSEN	7.328	
Dalfsen	OUDLEUSEN	559	
	subtotaal		27.477
Hardenberg	BUITENGEBIED	11.591	
Hardenberg	ANE	127	
Hardenberg	BALKBRUG	2.193	
Hardenberg	BERGENTHEIM	2.384	
Hardenberg	BRUCHTERVELD	423	
Hardenberg	DE KRIM	1.758	
Hardenberg	DEDEMSVAART	11.090	
Hardenberg	GRAMSBERGEN	3.100	
Hardenberg	HARDENBERG	18.951	
Hardenberg	KLOOSTERHAAR	1.176	
Hardenberg	LUTTEN	1.294	
Hardenberg	MARIENBERG	688	
Hardenberg	RADEWIJK	99	
Hardenberg	RHEEZE	122	
Hardenberg	SCHUINESLOOT	669	
Hardenberg	SIBCULO	851	
Hardenberg	SLAGHAREN	2.317	
	subtotaal		58.834
Kampen	BUITENGEBIED	3.338	
Kampen	's-HEERENBROEK	381	
Kampen	DE ZANDE	108	
Kampen	GRAFHORST	1.000	
Kampen	IJSSELMUIDEN	10.962	
Kampen	KAMPEN		
Kampen	WILSUM	759	
Kampen	ZALK	546	
	subtotaal		17.095
Ommen	BUITENGEBIED	4.671	
Ommen	BEERZERVELD	506	
Ommen	LEMELE	616	
Ommen	OMMEN	10.594	
Ommen	VILSTEREN	185	
	subtotaal		16.572

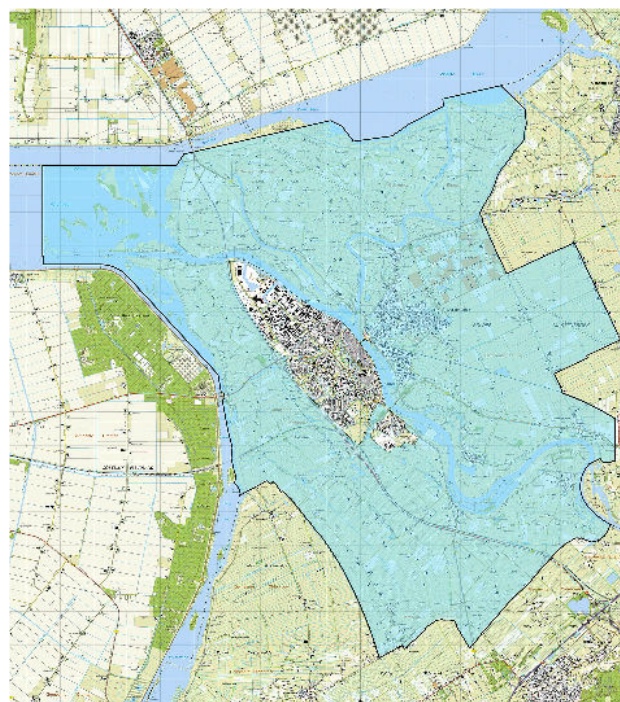
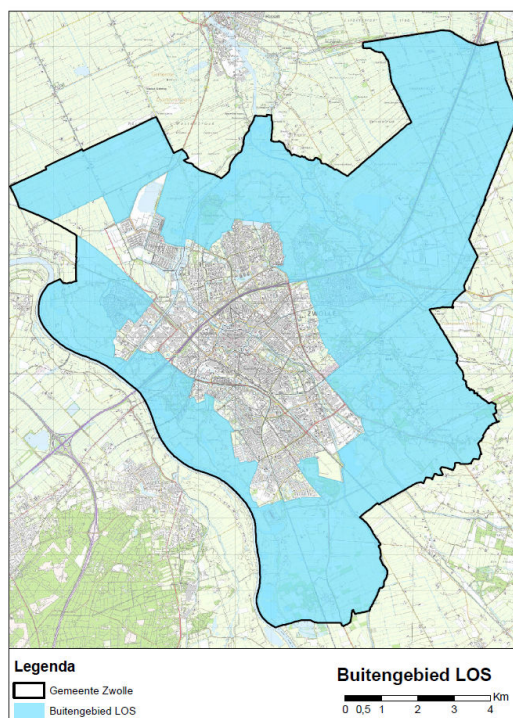
Staphorst	BUITENGEBIED	3.708	
Staphorst	IJHORST	771	
Staphorst	ROUVEEN	2.368	
Staphorst	STAPHORST	9.324	
	subtotaal		16.170
Steenwijkerland	BUITENGEBIED	7.206	
Steenwijkerland	BELT-SCHUTSLOOT	475	
Steenwijkerland	BLANKENHAM	110	
Steenwijkerland	BLOKZIJL	1.181	
Steenwijkerland	EESVEEN	382	
Steenwijkerland	GIETHOORN	2.015	
Steenwijkerland	HEETVELD	302	
Steenwijkerland	KALENBERG	223	
Steenwijkerland	KUINRE	756	
Steenwijkerland	OLDEMARKT	2.435	
Steenwijkerland	OSSENZIJL	471	
Steenwijkerland	SCHEERWOLDE	327	
Steenwijkerland	SINT JANSKLOOSTER	1.203	
Steenwijkerland	STEENWIJK	18.804	
Steenwijkerland	STEENWIJKERWOLD	1.702	
Steenwijkerland	VOLLENHOVE	3.939	
Steenwijkerland	WANNEPERVEEN	1.056	
Steenwijkerland	WILLEMSOORD	577	
Steenwijkerland	ZUIDVEEN	439	
	subtotaal		43.602
Zwartewaterland	BUITENGEBIED	1.337	
Zwartewaterland	GENEMUIDEN	9.395	
Zwartewaterland	HASSELT	6.556	
Zwartewaterland	KAMPERZEEDIJK-OOST	430	
Zwartewaterland	ZWARTSLUIS	4.651	
	subtotaal		22.368
Zwolle	SPOOLDE	309	
Zwolle	OUD WESTENHOLTE	2.324	
Zwolle	WESTENHOLTE STINS	2.785	
Zwolle	VREUGDERIJK	190	
Zwolle	MASTENBROEK	59	
Zwolle	TIPPE BIJ DE IJSSEL	0	
Zwolle	BREEZICHT	11	
Zwolle	STANDEBROEK	54	
Zwolle	BRINKHOEK	605	
Zwolle	LANGEHOLTE	111	
Zwolle	HAERST	296	

Zwolle	BERKUM	3.723	
Zwolle	VELDHOEK	238	
Zwolle	HESSENPOORT	73	
Zwolle	TOLHUISLANDEN	184	
Zwolle	HERFTE	389	
Zwolle	WIJTHMEN	619	
Zwolle	SCHELLE ZUID EN OLDENEEL	190	
Zwolle	KATERVEER - ENGELSE WERK	592	
Zwolle	WINDESHEIM	402	
Zwolle	HARCULO EN HOOG ZUTHMEN	479	
	subtotaal		13.633
	Totaal:		215.751

Buiten het Leadergebied zijn gelaten:

- stad Kampen: 34.258 inwoners
- stad Zwolle: 119.875 inwoners

Bijlage 2b: Van Leader uitgesloten deelgebieden van de steden van Zwolle en Kampen.

De niet-blauw gekleurde zones zijn uitgesloten van het LEADER-gebied

BIJLAGE 3: CONCEPT HUISHOUDELIJKE REGLEMENT VAN DE LAG

Huishoudelijk Reglement

In het Europese subsidieprogramma voor Plattelandsontwikkeling voor de periode 2014-2020, POP-3, is de samenstelling, taken en bevoegdheden van de Plaatselijke groep vastgelegd. De LAG werkt volgens de bepalingen uit het hoofdstuk LEADER voor de periode 2014–2020, dat door de Europese Commissie is goedgekeurd.

Samenstelling LAG

1. De Lokale Actiegroep (LAG) is conform Europese regelgeving samengesteld. De LAG bestaat uit een evenwichtige en representatieve vertegenwoordiging van de verschillende maatschappelijke partners. De LAG Noord Overijssel is samengesteld uit vertegenwoordigers uit de private sector.
2. Over een eventuele vervanging van de leden wordt met een meerderheid van de stemmen besloten.
3. Teneinde de onafhankelijkheid en integriteit te waarborgen dienen de leden van de LAG zich te onthouden van alle activiteiten die tot een verstrengeling van belangen zouden kunnen leiden.

Werkwijze LAG

1. De LAG vergadert minimaal 4 maal per jaar.
2. De leden van de LAG kunnen de voorzitter verzoeken een vergadering uit te schrijven.
3. Indien ten minste drie leden van de LAG een dergelijk verzoek indienen is de voorzitter gehouden dit verzoek in te willigen.
4. De vergaderingen worden uitgeschreven en de agenda wordt samengesteld door de voorzitter in overleg met de coördinator van de LAG.
5. De te behandelen projectvoorstellen voor de vergadering van de LAG worden minimaal een week voor de vergaderdatum aan de leden toegezonden.
6. Om tot besluitvorming te kunnen overgaan dient de helft plus één van het aantal stemgerechtigde leden van de LAG bij de vergadering aanwezig te zijn.
7. De LAG beslist bij meerderheid van stemmen.
8. De adviserende leden van de LAG zijn niet stemgerechtigd.
9. De leden van de LAG nemen bij de behandeling van projectvoorstellen waarbij zij persoonlijk zijn betrokken geen deel aan de beraadslagingen en doen niet mee aan de stemming. Bij behandeling van het betreffende onderwerp verlaten zij tijdelijk de vergadering.
10. De LAG wijst in haar eerste vergadering een voorzitter en een plaatsvervangende voorzitter uit hun midden aan.
11. De voorzitter is belast met de leiding van de vergadering.
12. Het secretariaat van de LAG wordt vervuld door de coördinator. In voorkomende gevallen draagt de voorzitter zorg voor vervanging bij ziekte en verhindering.
13. Het secretariaat is belast met de voorbereiding en de organisatie van besprekingen binnen de LAG.

Taken en bevoegdheden LAG

Onverminderd het ter zake bepaalde in het LEADER programma, heeft de LAG de navolgende taken:

1. Opstellen en/of aanpassen van het ontwikkelingsplan.
2. Het aanjagen en ontwikkelen van LEADER-waardige ideeën/initiatieven.
3. Toetsen van projecten aan de plaatselijke ontwikkelingsstrategie en de daarin opgenomen criteria.
4. Ter finale beoordeling voorleggen van de projecten (met zwaarwegend advies) aan het college van Gedeputeerde Staten.

Prioritering subsidieaanvragen

1. Aanvragen die voor subsidie in aanmerking komen, worden de LAG op een prioriteitenlijst gerangschikt.

2. De rangschikking wordt bepaald door toepassing van alle in het openstellingsbesluit geselecteerde selectiecriteria met de in hetzelfde openstellingsbesluit aangegeven weging van die criteria. Het totaal aantal punten dat na toepassing van deze criteria wordt behaald, bepaalt de rangschikking.
3. De aanvragen worden gehonoreerd op volgorde van de prioriteitenlijst.
4. Indien meerdere aanvragen op dezelfde plaats op de prioriteitenlijst worden gerangschikt en door honorering van deze aanvragen het subsidieplafond wordt overschreden, wordt door middel van loting bepaald welke aanvraag als eerste wordt gehonoreerd.

Beoordelingsprocedure projecten

De beoordeling en selectie van de projecten vindt plaats conform de procedure zoals opgenomen in de Lokale ontwikkelingsstrategie. Deze mondt uit in een zwaarwegend, gemotiveerd advies aan het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel.

Tijdelijke werkgroep of denktank.

Voor bepaalde activiteiten kan de LAG tijdelijke werkgroepen instellen.

Een dergelijke werkgroep kan de LAG formeren door leden uit haar midden en van daarbuiten op grond van een specifieke deskundigheid aan te wijzen.

De LAG heft de werkgroep op zodra de opdracht is uitgevoerd.

Bijlage 4: Scoretabel met criteria voor beoordeling projecten door LAG

	Checkpunten	Beoordeling: Score van 0,1,2 of 3: van heel weinig tot heel veel	Hulpvragen
1 LEADER Ambitie/ resultaten	<p>Draagt het initiatief voldoende bij aan de doelen (thema's) van de LOS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jongeren en onderwijs - Vrijtijdseconomie - Verbinding samenleving met toekomst water en landbouw 	<p>Ondergrens: 2 punten Max 3</p>	<p>Draagt het bij aan ambitie, thema's/speerpunten?</p> <p>Draagt dit bij aan de toekomst van het gebied? 'Zitten we hier echt op te wachten?'.</p>
2 LEADER- Werkwijze	<p>Draagt het initiatief voldoende bij aan de volgende cruciale Leadercriteria:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Bottom up, draagvlak b. Innovatief c. Samenwerking/netwerk opbouw <p>De overige zijn over het algemeen minder specifiek LEADER:</p> <ul style="list-style-type: none"> d. <ul style="list-style-type: none"> - Gebiedsgericht - Integrale aanpak, Multisectoraal - Publiek private partnerschap - Overdraagbaar 	<p>Voor a, b, c, d:</p> <p>Minimaal: 8</p> <p>Max score 4x3=12</p>	<p>Leent de probleemstelling van het project zich goed voor een LEADER-benadering?</p> <p>Hoe bottom-up is het project?</p> <p>Is er sprake van een (nieuwe) coalitie; hoe zit het met aantoonbaar draagvlak?</p> <p>Wat is nieuw voor het gebied? En wat is nieuw? Is er sprake van enige vorm van "risico" en is de aanvrager bereid en in staat die te dragen?</p> <p>Zijn de rolbeschrijvingen en verantwoordelijkheden duidelijk?</p> <p>Zijn er intentieverklaringen/steunbrieven bijgevoegd?</p> <p>Of en hoe zijn overheden betrokken in de ontwikkeling, uitvoering?</p> <p>Is er sprake van innovatie/vernieuwing voor gebied?</p> <p>Maakt het project gebruik van of is gericht op gebiedsspecifieke kwaliteiten, uitdagingen, streekidentiteit?</p> <p>In hoeverre is het project integraal?</p> <p>Wie zijn er betrokken? Wie mis je?</p> <p>Worden resultaten uitgedragen? Is het project overdraagbaar? En is daar in het communicatieplan concreet aandacht aan besteed?</p>
3 Haalbaarheid	<p>Is het initiatief haalbaar/levensvatbaar?</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Organisatorisch b. Financieel 	<p>3.a en 3 b</p> <p>Minimaal: 4</p> <p>Max score totaal 6</p>	<p>Is er een heldere organisatiebeschrijving met duidelijke verantwoordelijkheden?</p> <p>Zit het project logisch in elkaar: dragen activiteiten echt bij aan het beoogde doel?</p> <p>Heeft de aanvraag/organisatie voldoende expertise, netwerk?</p> <p>Is het tijdpad realistisch?</p> <p>Zijn vergunningen geregeld?</p>

			<p>Is er zicht op en onderbouwing van continuïteit na afloop?</p> <p>Is er openbare kennis over de betrouwbaarheid en/of kwaliteit van de aanvrager en/of partners (Goede of slechte ervaringen);</p> <p>Wat is de motivatie van de aanvrager: vanuit het hart en gemeenschappelijk/gebiedsbelang of sec vanuit de beurs/eigen belang?;</p> <p>Welke (schijn van) belangenverstrengeling tussen wie zou mee kunnen gaan spelen?</p> <p>Begroting:</p> <p>Is er een sluitende en transparante begroting en dekkingsplan, bankgarantie, ondernemersplan, zijn toezeggingen cofinanciering bijgesloten; zijn er verklaringen voor risicodragen?</p>
4	<p>Is het initiatief efficiënt / doelmatig:</p> <p>a. geld b. ureninzet c. instandhouding/continuïteit</p>	<p>4 a b c,</p> <p>Min: 6</p> <p>max score 12</p>	<p>Hoe ligt de balans tussen de investeringen en de verwachte opbrengst in brede zin?</p> <p>Zou het project zonder LEADER niet door kunnen gaan? Of een andere kwaliteit krijgen? Waar zit het "plusje"?</p> <p>Is er zicht op continuïteit en draagkracht/verantwoordelijkheid voor instandhouding en verspreiding resultaten na afloop van het project?</p>
Eindscore aantal punten			
Opmerkingen/ verbeterpunten			
Stemming LAG	Aantal met naam dat instemt met deze beoordeling		
Bijzonderheden t.a.v. eventuele Belangen LAG-lid			

Maximale haalbare score: 33

Minimaal score vereist: 20

Op elk (sub)onderdeel moet tenminste 2 punten worden gescoord..

De LAG zal, naast de beoordeling op punten, eveneens de 3 belangrijkste argumenten op basis van het projectplan en de criteria benoemen. Deze argumenten zullen in de communicatie naar de aanvrager, het verslag en een persbericht/website worden opgenomen.